

דוד בערגעלסאָן

יוסף שור

-1-

אָנהייב פֿרילינג האָט דער גרויס-סעטרעניצער גמרא-מלמד יעקב-נתן ווידערפֿאַליער אָנגעשריבן אַ לשון-קודש-בריוו צו מחר-טובֿן קיין בראַשעק.

אין בריוו איז געשטאַנען :

"צי קאָן מיר ניט מיין פֿריינד און באַקאַנטער אַרויסשרייבן באַריכות, ווער איז דאָס געווען יהושע-העשל ראַפּאַפּאַרטס איידעם משהלע לעווין, יענער משהלע לעווין, וואָס האָט צוזאַמען מיט יהושע-העשלס רייכן זון געירשנט די גרויסע בראַשעקער צוקער-פֿאַבריק און איז פֿאַר אַ יאָרן געשטאַרבן?"

און ווייטער איז אין בריוו געשטאַנען :

"פֿון מיר איז ניט פֿאַרהוילן, אַז מיין האָר מחר-טובֿ איז געווען אַ גרויסער מקורבֿ צו משהלע לעוויןס הויז, דאָך בין איך זיך סומך אויפֿן לייטישקייט פֿון מיין האָר און

אויף דעם דאָזיקן בריוו איז יעקב־נתנען אָקערשט אין צוויי וואָכן אַרום אָנגעקומען אַ דראָבנע אָנגעפֿילט לשון-קודשדיק קאַרטל. אַ טייל פֿונם קאַרטל האָט פֿאַרנומען דער לאַנגער בכבודיקער טיטל, און אין גאַנצן איז דאָס געווען געשריבן פֿמעט אינעם זעלבן מליצה-טאָן, וואָס רבֿשך, דער שר פֿון אשור, האָט צוריק מיט אַ פֿאַר טויזנט יאָר אַרויסגערעדט צו די יידן אויף די מויערן פֿון ירושלים.

"פֿאַר וואָס דען זאָל איך ניט קענען אַרויסריידן דעם גאַנצן אמת פֿון אונטער מיין האַרץ? צי קען איך דען פֿאַרדעקן פֿון מיין ליבהאַבער אַ זאָך? און צי איז דען פֿאַראַן עפעס צו פֿאַרלייקענען וועגן אַ באַליבטן און גלוסטיקן מאַן, וואָס אַלע זיינע וועגן זענען געווען אמת און גערעכטיקייט?"

דאָך איז מחר-טובֿ פֿון תמיד אָן געווען ניט קיין גענאַרניק אַ משפּיל און האָט געקענט אויף לשון-קודש שיין באַמאָלן אַ זאָך. פֿון דער צווייטער העלפֿט קאַרטל האָט שוין טאַקע אַרויסגעקוקט ניט נאָר משהלע לעווינס לעבן, נאָר אַפֿילו זיין היפש בלאַנד פנים מיטן ליכטיקן בערדל, וואָס איז אים געוואַקסן ניט אויף די באַקן, נאָר פונקט אויפֿן שמאָלן פאַסיק, וווּ דאָס פנים גרענעצט זיך מיטן פֿולן, קלאָרן האַלדז. אין קאַרטל האָט זיך געמאָלט, ווי אַזוי משהלע לעווין האָט

”דעמאָלט האָט מיט אים געקלונגען. ‘אַ צאַצקע’ האָט מען געזאָגט, ‘און ראוי להוראה’, נאָר ער אַליין האָט פֿון דעם אַלעם געשמייכלט, ווייל ער האָט געגלייבט אויף אַ מאָדנע פֿרייען אופֿן אין ‘השגחה פרטית’ און האָט געקענט אויסנווייניק אַ סך פֿון די דייטשישע פּאָעטן.”

”און דאָס, האָט זיך ווייטער אין קאַרטל דערציילט, איז טאַקע אמת, אַז ער האָט זייער גיך צעטרענצלט זיין פֿאַרמעגן, און זיין ווייב האָט דאָן אָנגעהויבן לעבן מיט אים אין קריג, פשוט צוליבן געלט, וואָס ער האָט צעטרענצלט, און ניט, חלילה, ווי די וועלט זאָגט, אַז זי האָט נאָך מיידלווייז פלומרשט ליב געהאַט איינעם אַ ריגער. נון, האָט דאָך נאָך דאָן געלעבט יהושע-העשל בריסקער, אַ געזונטער טאַטע מיט אַן אָפֿענער ווירנישער האַנט, און טאָן האָט ער ליב געהאַט אַלץ ברייט און אויף גיך. האָט ער אים דאָן פֿון ס’ניי געגעבן נדן און האָט אים אויסגעבויט אין בראַשעק לעבן דער צוקער-פֿאַבריק דעם שיינעם הויף און האָט אים דאָרטן באַזעצט מיט אַ תנאי, אַז זיין געלט זאָל ליגן אין צוקער-פֿאַבריק און אויף צו לעבן זאָל מען אים אַרויסגעבן פֿון קאַנטאָר.”

דאָס דאָזיקע קאַרטל האָט שוין יעקב־נתן געקראָגן אַקערשט שפּעט צו פסח צו.

יעקב-נתן האָט דעמאָלט געהאַט אַ סך פֿרייע צייט. ער האָט אָנגעשריבן מחר-טובֿן אַ צווייטן גרעסערן בריוו און האָט אַרויסגעזאָגט אָן שיעור ווונדער.

"מיר איז אַ גרויסער חידוש אויף מיין האַר און פֿריינד מחר-טובֿן, וועמען די גאַנצע וועלט האַלט פֿאַר אַ תלמיד-חכם. אונדזערע חז"ל האָבן דאָך געזאָגט: 'גענוג צו אַ קלוגן אַ ווינק טאָן'. היינט, ווי קומט עס, וואָס ער האָט ניט פֿאַרשטאַנען ווהיין די זאָך נויגט און האָט מיר גאָרניט נישט געשריבן וועגן משהלע לעווינס בת-יחידה, וואָס איך האָב פֿאַר איר גאָר אַ לייטישן ענין?"

און אויף אָט דעם בריוו איז שוין יעקב-נתנען מער קיין ענטפֿער ניט אָנגעקומען. געהייסן האָט עס, אַז מחר-טובֿ, דער משכיל, איז אויך ניט קיין פֿריץ. יעקב-נתנען, וואָס אַלע גרויס-סעטרעניצער גבֿירים חנפֿענען זיך צו אים אונטער, קען ער מכבד זיין מיט אַ מליצהדיק קאַרטל אויף לשון-קודש, נאָר אין זיינע וויכטיקע ענינים גלייבט ער ניט, און פלאַפלען איבעריקס וועגן אַ שטוב, וואָס ער איז אַלע יאָרן געווען צו איר אַ מקורבֿ, איז ער ניט מחויבֿ.

יעקב-נתן, ווידער, מאַכט אויך וועגן דעם אַ שווייג. אָקערשט חול-המועד פסח, ווען טעג שטייען שוין טרוקענע, וואַרעמע, פֿאַרגלוסט זיך אים מיט אַ מאָל אַ פֿאַר טאָן קיין סקווירע צום רבין.

"צוליב פֿאַר ענינים, זאָגט ער, מוז ער אַ פֿאַר טאָן קיין סקווירע צום רבין."

און דרינגען דרינגט ער פֿאַרן אַוועקפֿאַרן, אַז ס'לוינט
בשום אופֿן ניט צו פֿאַרן אַהין מיט דער באַן.

"ווער ס'פֿאַרט ניט, זאָגט ער, פֿון גרויס-סעטרעניץ קיין
סקווירע מיט דער אַקס, איז ער פשוט משוגע, וואָרעם
מיט דער באַן לייגט מען אָן אָן שיעור וועג, און מ'פֿאַרט
אַרום און אַרום."

*

און דער סקווירער וועג, וואָס שלענגלט זיך אַרויס אין
דרום-זייט פֿון דער היפשער באַרגיקער שטאָט גרויס-
סעטרעניץ איז שוין לאַנג שמאַל און פֿאַרוואַקסן.
איינזאַם און געפֿאַלן שניידט ער איבער דעם באַנס
פֿריילעכע רעלסנשנורן און ציט זיך דאָרטן אַ וויילע
צווישן די דריי ברוקירטע טראַקטן, וואָס צעטראָגן אין
אַלע זייטן דער שטאָטס פֿריילעכן געמורמל.
פֿאַרשמאַכט, ווי אַ יורד, וואָס גייט צו פֿוס, לאָזט ער זיך
פֿון דאָרטן אַראָפּ אין פוסטן טאָל, וווּ די אַלטע ציגל-
פֿאַבריק, אַ חורבֿה, איז פֿון אַלע זייטן אַרומגערינגלט
מיט אַלערליי ביינער פֿון געפֿגרטע און דערשאַסענע
הינט. און נאָך דעם באַגלייטן אים שוין דורכויס די
גלייכע פֿעלדער פֿון סטעפּ, ברייטע צוגעטריקנטע
פֿעלדער, וואָס שפּרייטן אין דער ווייט זייערע גרוילעך-
גרינע פֿאַרבן און זיינען תמיד גרייט צו שווערן.

"ביי אָט דעם איינציקן בוים, וואָס שטייט דאָרטן אין
האַריזאָנט אָנגעבויגן איבער אַ ברונעם, פֿאַראַן
שטילקייט אויף דער וועלט."

די ערשטע דרייסיק וויאָרסט פֿאַרט אָפּ יעקבֿ-נתן אויף
אָט דעם וועג מיט אַ גרויס-סעטרעניצער בעל-עגלה און
קומט אָן קיין קאָזלאָווע, אין אָט דעם קליינעם
אומעטיק פֿאַרוואָרפֿענעם שטעטעלע, וואָס שטייט שוין
אַזוי יאָרן-לאַנג מיט די פלייצעס צום אונטער-
געגראָבענעם ליימיקן באַרג און וואָרט נאָך אַלץ אויף
שבת מאַכן, אויף מאָנטיק-יריד און אויף אַ בשורה, אַז
משיח קומט.

פֿון קאָזלאָווע פֿאַרט ער ווייטער אינעם היפּשן און מער
פֿאַרמעגלעכן שטעטל בראַשעק, וואָס האָט לעבן זיך אַ
צוקער-פֿאַבריק, אַ גרויסע וואַסערמיל און אַ פוילישן
קלויסטער. נאָר אַזוי ווי קיין בראַשעק קומט ער אָן
אַקערשט אויף מאָרגן נאָך האַלבן טאָג און טרעפֿט שוין
ניט קיין איין סקווירער בעל-עגלה, דערצו איז נאָך
מחר-טובֿ גראַד אין דעם פֿרימאָרגן אָפּגעפֿאַרן פֿון דער
היים, פֿאַרפֿאַרט ער דאָרטן אינעם איינציקן רעכטן
איינפֿאַרהויז, וואָס געהער טאַקע צו מחר-טובֿן און וואָס
אין געגנט, רופֿט מען עס 'מחר-טובֿס איינפֿאַר'. ער
הייסט זיך צוגרייטן אַ גוטן מיטאָג, נעמט נאָך ביים עסן
אַ שטאַרק פּסחדיק ביסל וויין און גרייט זיך נאָך דעם
שלאָפֿן בייטאָג, מיט אַזאַ הרחבֿה, גלייך פֿאַר אָט דעם
אַלעם וועט ער צאָלן ניט מיט די גמילות-חסדימדיקע
פֿינפֿאונצוואַנציקערס, וואָס ער האָט פֿאַרן אַוועקפֿאַרן
'אַנגעכאַפֿט' ביי גרויס-סעטרעניצער גבֿירים, נאָר מיט
די קופּאַנעס, וואָס ער וואָלט שניידן פֿון זיינע אייגענע
ריש-אלפֿים.

בשעתן בענטשן קומט שוין אַפֿילו עפעס פֿאַר אויף
שטום-לשון צווישן אים, דעם מיטליאָריקן

ליגט ער אַזוי, אָט דער יעקב־נתן, פֿאַרן שלאָפֿ אויפֿן
באַנקבעטל, מיט אַ שטאַרקן פּאַפּיראַס אין מויל און
טראַכט, אַז דער וואַרעמער טאָג אין דרויסן איז שוין אַ
שיינער, ממש אַ זומערדיקער, און אַז קאָזלאָווע מיט
בראַשעק זיינען די לעצטע צייט ביידע געוואָרן די אמתע
פוסטקעס. ניטאָ שוין אין זיי קיין איינציקער סקווירער
חסיד, צו וועמען מ'וואָלט איצט קענען אַריינגיין. פֿון
קאָזלאָווע, למשל, האָט זיך שוין חיימל וויינטרויב נאָך
צוריק מיט עטלעכע יאָר אַרויסגעצויגן קיין פּאַלעסטינע.
זיין נגידישע ווייס געקאַלכטע שטוב האָט אַוועקגעקויפֿט
עפעס איינער אַ פֿאַרמעגלעכער קרעמער, און זיין בלאַנד
און דאַרגופֿיק יינגל, אָט דער, וואָס איז אַ מאָל
אַנטלאָפֿן פֿון דער היים, איז שוין איצט, זאָגט מען, אַ
באַרימטער מאָלער ערגעץ וווּ אין פּאַריז, צי אין בערלין.
און דאָ אין בראַשעק האָבן יהושע-העשלס קינדער
איבערגעבויט די גרויסע גיירשנטע צוקער-פֿאַבריק און

און אַז ער דעררײכערט אָט דעם געדאַנקען-פאַפּיראַס
 ביז דער שפּינטע, קערט ער זיך באַלד איבער אויף אַ
 זײט; דאָס שטאַרקע גלעזל ווײן מיט דער נעכטיקער ניט
 דערשלאָפּענער נאַכט פֿאַדערן אַ געשמאַקן שלאָף און
 דער גוף פֿאַלגט. אין טיפֿן שלאָף דערפֿילט ער שוין
 אַפֿילו, אַז אין דרויסן, קעגן איבער די אַראָפּגעלאָזענע
 פֿאַרהענגלעך און די דינע ווענט פֿון אײנפֿאַר, טוען זיך
 אויף מעשים; מ'וואָלט געמעגט שווערן, אַז גאַנץ
 בראַשעק פּראָוועט עפעס אַ גוואַלדיק אָנגעלייגטע חתונה
 און אַז די חתונה אַליין איז שוין אויך עפעס אַ מאָדנע
 ברייטע, אַ גבֿירישע. נאָר אין אַ פֿאַר שעה אַרום כאַפט
 ער זיך אויף און באַמערקט: בראַשעק איז רויק, ווי
 געוועזן, און אין דעם איז גאַרנישט ניט געשען. ס'איז
 מער ניט, בשעת ער איז געשלאָפֿן האָט זיך מחר-טובֿ,
 דער בעל-הבית פֿון אײנפֿאַר, אומגעקערט מיט זײן זונס
 פֿערד און וועגל פֿון אַ פּריץ, וועמען ער מעקלערט אַ קונה
 אויף וואַלד. אַרײנפֿאַרנדיק אין הויז פֿון אַכסניה, האָבן
 די רעדער שטאַרק געקלאַפט אָן די אויסגעריבענע
 ברעטער. און נאָך דעם האָט מחר-טובֿ אַ פֿאַר מאָל
 אָנגעקלאַפט אַהער אין טיר, האָט זיך אים אין שלאָף
 געדאַכט, אַז דאָס קלאַפט מען ערגעץ מאָדנע יום-
 טובֿדיק אויף אַ פּויק.

*

מחר-טובֿ, אַז ער קומט אַרײן צו זיך אין שטוב און
 הערט אויס, ווער ס'שטייט אײן בײ אים אין חדר נומער

”אזוי, אזוי? יעקב-נתן ווידערפאָליער...”

און נאָך דעם פֿאַרשפּיליעט ער אויף זיך די קנעפלעך און שמייכלט צו זיך אליין. ער איז בכלל אַ גוטמוטיקער ייד, אָט דער מחר-טובֿ. איינמאָל, ווען אַ בראַשעקער יינגל מיט אַ בראַשעקער מיידל האָבן זיך פֿאַרליבט און האָבן אים אָנגעבעטן, איז ער געגאַנגען צו זייערע עלטערן און האָט לאַנג גערעדט איבער זיי מיט איינגענומענע שמועסן און מיט פֿיל ראַיות פֿון אבן-עזראַ און פֿון ‘ויאהב יעקב את רחל’.

יעקב-נתנען קען ער נאָך פֿון גרויס-סעטרעניץ, וווּ ער, מחר-טובֿ אליין, האָט אַ מאָל געהאַלטן אַ קלייט פֿון אייזן און האָט געהאַט אַן אַריינגאַנג צו גבֿירים. דאָרטן האָבן אַלע געוווּסט, אַז ערגעץ אין אַ קליין שטעטל האָט יעקב-נתן נאָך צוריק מיט אַ יאָר אַכט אַוועקגעוואָרפֿן זיין אָרעם ווייב און שיקט איר ניט די גאַנצע צייט קיין פּרוטה אויף צום לעבן, און דאָך... ‘אָט גייט ער יעקב נתן’ אזוי פֿלעגט מען אויף אים אָנווייזן איטלעכס מאָל, וואָס מ’האַט אים דערזען אַרויסגיין פֿון אַ גבֿיריש הויז, וווּ ער גיט גמרא-שעהן. כדי צו פֿאַרענטפֿערן, פֿאַרוואָס די גבֿירים שטופן אין אים גמילות-חסדימדיקע

מחר-טוב לאַכט פֿון זיין ווייב, וואָס ווייסט ניט, אַז דאָס וואָס יעקבֿ-נתן איז עד היום פֿאַרבליבן אַ סקווירער חסיד, איז שוין מער ניט ווי דער וועלט אויף צו להכעיס.. זי, די יידענע, מיינט, אַז יעקבֿ-נתן פֿאַרט טאַקע באמת קיין סקווירע צום רבין, מחר-טובֿן אָבער דוכט זיך, אַז ער ווייסט צוליב וואָס פֿאַר אַן ענין יעקבֿ-נתן פֿאַרט איצט און אַפֿילו צוליב וואָס ער האָט זיך אָפגעשטעלט דאָ, ביי זיי אין איינפֿאַר. פֿון דעסטוועגן פֿאַרשפּיליעט ער אויף זיך לייטיש די קנעפלעך און איז גרייט אָפגעבן יעקבֿ-נתנען דעם זעלבן כבוד, וואָס ער גיט אויף אַלע זיינע אורחים גבֿירים.

*

ווען מחר-טובֿ קלאַפט סוף כל סוף נאָך אַ מאָל אָן צו יעקבֿ-נתנען אין טיר, זיצט שוין יענער מיט אַ פֿריש אָפגעוואַשן פנים ביים זודיקן סאַמאָוואַר, וואָס אויפֿן קיילעכדיקן, איינפֿוסיקן טיש, און די זיידענע פעסע איז אים פֿאַררוקט טיף צום נאָקן. ער גיסט זיך אָן טיי, און טוט מיט די שוואַרצע אויגן אַ וואָרף צו דער טיר אַזוי געשווינד, גלייך אויף קיין גאַסט האָט ער זיך איצט שוין לחלוטין ניט געריכט :

”אַ-אַ-אַ! רבי מחר-טובֿ...”

מחר-טובֿ האָט זיך דערנענטערט מיט אַ פֿריינדלעכן שמייכל און מיט אַ נויג, וואָס האָט זיך איבערגעחזרט ביים שלום-עליכם און בשעת דער גאָסט האָט אים געבעטן זיצן.

”נישקשה... נישקשה...”

זיין גאַנצע אויפֿרעגונג, די איינגעבויענע פֿיגור, דער שמייכל מיטן זעצן זיך זיינען שוין אַלע אַזוי לייטיש און איידל, גלייך יעקבֿ-נתן איז שוין פֿון תמיד אָן דער אמתער און באַוויסטער בעל-הבית פֿון אָט דעם חדר, און ער, מחר-טובֿ, שוין מער ניט ווי אַ צופֿעליקער גאָסט. ער איז דאָך איבערראַשט פֿון אָט דעם יידן, צו וועמען ס’חנפֿענען זיך אונטער אַלע גרעסטע גרויס-סעטרעניצער גבֿירים, און אין דער ערשטער רגע הערט ער דעריבער ניט זיינע ווערטער, וואָס הייבן זיך אָן מיטן וואָרט ‘יאָך’ און דערמאָנען, אַז ער האָט פֿיינט, מ’זאָל אים איבערשלאָגן.

”יאָך האָב באַלד דערקענט אייער בראַשעק. יאָך האָב שוין געזאָגט: בראַשעק מיט די נייע טשערעפענע דעכער, בראַשעק זעט שטענדיק אויס, ווי ס’האָט ערשט נעכטן געהאַט אַ גוטן מאַרקטאָג, און אַלע האָבן פֿאַרדינט, און אַלע זיינען פֿריילעך.”

מחר-טובֿן שטערן אויך צו הערן די פאָר צעלעכצטע ברעטער, וואָס ער, האָט אָקערשט נעכטן געפֿונען אויפֿן איינפֿוסיקן טיש, כאָטש דער טיש איז איצט פֿאַרדעקט מיט אַ ווייסן סערוועט, און דער שפּאַלט זעט זיך

"פֿון דעסטוועגן פֿאַראַן... פֿאַראַן קבצנים אין
בראַשעק."

"קבצנים?!... כע-כע-כע, יעקב־נתן שעמט זיך ניט
אויסצוזאָגן, אַז ער האָט פֿיינט דאָס וואָרט 'קבצן'.
מחר-טובֿ געפֿינט ניט, אַז אָט דאָס וואָרט איז
צוזאַמענגעשטעלט פֿון די דריי 'מיאוסטע' אותיות,
וואָס ס'קאָן נאָר געבן? ער, יעקב־נתן, רעדט מכוח
גבֿירים: ווער זיינען עס די גבֿירים אין בראַשעק?"

און דאָ פֿאַרציט ער זיך מיטן שטאַרקן רויך פֿונעם ני-
פֿאַררייכערטן פּאַפּיראַס און פֿאַרוואַרפֿט דעם קאָפּ
אַרונטער צום געבעטן שטולווענטל. ער לאַכט זיך
פֿונאַנדער אויפֿן קול פֿון דעם, וואָס אין בראַשעק זיינען
פֿאַראַן קנאַפע גבֿירים, און דערווייזט דערביי, אַז ער
קען שוין זיצן אויף אַ שטול. אַז ער טוט אַ צי אויס די
האַנט, אין וועלכער ער האַלט דעם פּאַפּיראַס, זעט זיך,
אַז זי איז האַריק און אָן אַ מאַנזשעט, און דעמאָלט
ווערט זי ענלעך צו דער האַנט פֿון אַ שוחט, אָדער צו דער
האַנט פֿון אַ דיין, וואָס נעמט אָן די געבראַכטע שאלה.
נאָר אים גייט עס ווינציק אָן. ער רעדט שוין וועגן

מחר-טוב לאזט שעמעוודיק אַראָפּ די אויגן און טוט אַ
מסופקדיקן צי מיט די אַקסלען :

"שייך זאָגן, ער וויל ניט ליידן? ... ער האָט נאָר געוואָלט
זאָגן : יידישע גבירים, האָט ער געוואָלט זאָגן, זיינען פֿון
תמיד אָן גרויסע בעלי-צדקות ... אָט אַפֿילו די גרויס-
סעטרעניצער שורן, למשל."

"בעלי-צדקות?! ... ניין. אין דעם פרט קריגט זיך שוין
יעקב־נתן פֿון תמיד אָן מיט דער גאַנצער וועלט. ער
שפּרינגט שיער ניט אונטער פֿון אָרט און לאָזט מחר-
טובֿן ניט אויסריידן. יאָך קען אויסגעצייכנט יידישע
גבירים. יאָך האָב נאָך געקענט דעם זיידן פֿון די גרויס-
סעטרעניצער שורן."

נאָך זיין מיינונג איז שוין אויך דער זיידע פֿון די שורן
געווען ניט מער, ווי אַן אַלטער גאוהניק אַ שוטה און
דערצו נאָך אַן עם-האַרץ אַ גרויסער, און האָט אַלע זיינע
יאָרן געוואָלט נאָכמאַכן דעם בריסקער יהושע-העשל
ראַפּאָפּאָרט, וואָס האָט פֿאַרפֿירט גרויסע צוקער-
פֿאַבריקן דאָ אין געגנט. אַפֿילו מיט די איידעמס, וואָס
ער האָט אַראָפּגעבראַכט פֿון אויסלאַנד, און מיט די
גרויסע צדקות, און מיט די דייטשקעס, וואָס ער האָט
געהאַלטן צו די אייניקלעך, האָט ער אים געוואָלט
נאָכמאַכן. נאָר ווער איז שוין דאָרטן אַזוינס געווען,

מחר-טוב־שאַקלט מיטן קאַפּ אויף 'ניין'. אָט דאָ איז ער
שוין מיט אים בשום אופן נישט מסכים. ער וויל עפעס
זאָגן, נאָר יעקב־נתן לאַזט ניט און גייט אַרויס פֿון די
כלים.

*

יעקב־נתן שיט לאַנג אַל דאָס בייזס אויף אַלע גבירים,
וואָס האָבן ווען ס'ניט איז געהאַט אַ נאָמען דאָ אין
געגנט. ער האַלט זיך אין איין היצן, און, דער עיקר,
מישט ער צופֿיל אויס די ראַפּאַפּאַרטן מיט די שורן.

"אַלע, שרייט ער, זיינען זיי ביי אים גלייך... אַלע גלייך."

מחר-טוב־שמייכלט און קוקט אים ניט אין פנים, אים
איז שוין קלאָר, אַז יעקב־נתן טוט אָט דאָס אַלץ מיט אַ
'מיינ'. אים דאַכט זיך, אַז ער ווייסט שוין אַפֿילו, וואָס
אָט דער 'מיינ' זיינער באַטייט. נאָר אויב יענער האָט
טאַקע דערביי אַ פיוון, וואָס איז שוין דאָ שייך צו קריגן
זיך מיט אים און צו אויסברייען אים פֿאַרקערט? און
סוף-כל-סוף, ווען מחר-טוב־הייבט זיך אויף, געזעגנט
זיך לייטיש און לאַזט זיך אַוועקגיין, מוז יעקב־נתן אים
טאַקע נאָך אַביסל פֿאַרהאַלטן און אים מודה זיין, אַז
ער איז נישט געפֿאַרן אומזיסט דורך בראַשעק.

"ער האָט דאָ אַנומלטן אָנגעפֿרעגט ביי אים אין אַ
בריוו... ער מוז דאָך סוף-כל-סוף עפעס וויסן ביי אים
וועגן משהלע לעווינס מיידל."

און דאָ ווערט אים מאָדנע קשה אויף אָט דעם יידן דעם
תם, וואָס חידושט זיך ניט און ענטפֿערט אים אין אַזאָ
טאָן, גלייך ער וואָרט שוין לאַנג אויף אָט דער פֿראַגע:

”אָט-אָט-אָט... וועגן מיידל...”

מחר-טובֿ אָבער שאַרט פֿאַרטראַכט מיט אַ פֿינגער אויפֿן
טישטעך. פֿאַר די אַראָפּגעלאָזטע אויגן דרייען זיך אים
שוין, אַ פנים, געשטאַלטן פֿונעם מיידל און פֿון איר הויז.
ס’זעט אויס, ווי ער שלאָגט זיך מיט זיין דעה: צי זאָל
ער דערציילן, צי ניין; שלאָגט זיך לאַנג און הייבט דאָך
אָן:

”דאָס מיידל איז נאָך קיין צוואַנציק יאָר ניט אַלט, און
מיט איר איז אַ גאַנצער ראָמאַן...”

מחר-טובֿ שמייכלט צו: ער מיינט עס ניט אין פשוטן זין.
ער האָט נישט לאַנג געלייענט אין אַ לשון-קודש-בוך, אַז
אַ ראָמאַן הייסט ניט דווקא, אַז אַ מיידל מיט אַ יינגל
זאָלן זיך פֿאַרליבן. און ווייטער ווערט שוין זיין קול אַזוי
פֿאַרענדערט און אַזוי איידל, גלייך ער וואָלט דערציילן
וועגן אַמאָליקע, שוין לאַנג געוועזענע גוטע יידן.

”פֿידוע, האָט דאָך די מוטער אירע, ר’ יהושע-העשלים
טאַכטער, היינטיקן ל”ג-בעומר געשטעלט אַ חופּה
טאַקע מיט אים, מיטן ‘ריגער’, און ווינט שוין מיט
אים טאַקע דאָרטן. גאַנץ משפּחה ראָפּאַפּאַרט איז אויף
איר מאָדנע אויפֿגעטראָגן, וואָס זי האָט צוליבן קינד ניט
צוגעוואָרט כאָטש ביז נאָכן ערשטן יאָרצייט. און די
וועלט האָט שוין ווידער אָנגעהויבן ריידן וועגן אַ ליבע-
מעשה, און אַ קשיאַ איז דאָך טאַקע, גאָר ער, מחר-טובֿ,

מחר-טוב פֿאַרטראַכט זיך און גיט צו :

”דהיינו, אַז זי האָט געמוזט אָפּפֿאַרן קיין אויסלאַנד.”

וועגן עפעס דערציילט נאָך מחר-טובֿ נאָך דעם, נאָך אַ היפשער פֿאַרטראַכטער וויילע, וועגן גאַנץ משפּחה ראַפּאַפּאַרט, וואָס האָט דאָס מיידל ליב, און וועגן איר פֿעטער דעם אָפּעקון, יהושע-העשלים עלטערן זון, אַבראַמען, וואָס וווינט אין קיעוו און איז איצט, זאָגט מען, שטאַרק רייך; וועגן דעם, וואָס דאָס מיידל האָט זיך פֿאַר פּסח אומגעקערט פֿון אויסלאַנד און וואָס וווינט איצט ניט אין בראַשעק, נאָר טאַקע ביי אים, ביי אַט דעם אַבראַמען.

און אַז ער גייט סוף-כל-סוף פֿון דאַנען אַוועק, הייבט שוין אָן אין חדר שטאַרק טונקל ווערן, און אין דער לופֿט, וואָס איז פֿול מיט רויך פֿון פֿיל אויסגערייכערטע פּאַפּיראַסן, שוועבן שוין אַרום טויטע און לעבעדיקע שאַטנס.

פלוצעם טוט זיך נאָך אַ מאָל אָן עפֿן די טיר, און ס'ווערט מאָדנע: ס'שטעלט זיך אַריין ניט קיין מענטש מיט אַ לאַמפּ, נאָר מחר-טובֿ אליין. אין דער שטאַרק טונקעלער לופֿט איז ער שוין אויך געגליכן צו אַ שאַטן.

"אָט דאָ ניט לאַנג איז געקומען צו אים אַ שדכן, אַפֿילו
 ניט קיין שדכן, אַ דרדקי-מלמד איז ער, און האָט אים
 דערציילט, אַז ער וויל ריידן פֿאַר משהלע לעווינס מיידל
 איציק-מאיר שורס בן-יחיד פֿון גרויס-סעטרעניץ, אָט
 דעם, וואָס דער פֿאַטער זיינער האָט געשטאַמט פֿון אַ
 זייטיקער, מ'זאָגט, ניט קיין שיינער זייט שורן, און
 האָט אים ניט לאַנג געלאָזט ירושה די גרויס-
 סעטרעניצער גרויסע בייטלמיל מיט אַלע הייזער."

און נאָך אַ מאָל בעט ער ביי יעקב־נתנען, ער זאָל אים
 הונדערט מאָל מוחל זיין. ער מיינט, חלילה, ניט צו מישן
 זיך אין פֿרעמדע געשעפֿטן, ער איז נאָר פֿון תמיד אָן
 געווען אַ מקורבֿ צו משהלעס שטוב און ווייסט, אַז אָט
 דעם איציק-מאיר שורס בן-יחיד איז זיינער, יעקב־
 נתנס, אַ תלמיד. וויל ער אים דעריבער זאָגן, אַז אויב
 ער, יעקב־נתן, איז אויך געפֿאַלן אויף יענעם שדכנס
 געדאַנק, איז דאָס קרום, מאָדנע קרום...

יעקב־נתן קוקט אויף אים צעטומלט (איצט איז שוין צו
 גלייבן, אַז אָט דער ייד ווייסט נאָך עפעס וועגן מיידל, ער
 ווייסט שוין, אפֿשר, צו וועמען פֿאַרט דאָס מיידל אַזוי
 אָפֿט קיין אויסלאַנד, נאָר ער וועט בשום אופֿן ניט
 דערציילן). עפעס קען יעקב־נתן ניט פֿאַרשטיין. נאָר
 באַלד צינדט זיך אין אים אָן דער 'ווידערפֿאַליער'. ער
 לאַכט זיך שלעכט אויס פֿון אַ בראַשעקער מלמד, אַ

”יאָד פֿאַר איצט פֿון בראַשעק גלייך קיין קיעוו. יאָד וועל
פֿאַרשטעלן די זאָך ... יאָד, יעקבֿ-נתן ווידערפֿאַליער.”

-2-

אויפֿן קליינעם הילצערנעם וואָקזאַלכל, אַכט ווערסט
פֿון בראַשעק, האָט זיך נאָך דעם יעקבֿ-נתן
אַרומגעדרייט דעם גאַנצן מאָרגנדיקן טאָג חול-המועד
פסח און האָט אַרויסגעקוקט אויפֿן צוג, וואָס וועט אים
אַפֿפֿירן קיין קיעוו. ער איז שיער ניט פֿאַרנודעט געוואָרן
וואַרטנדיק. ביים וואָקזאַלכל איז ניט געווען אויף וואָס
צו קוקן. אויף דער היפשער ציכטיק ריינער און פוסטער
פלאַטפֿאָרם האָט זיך אַרומגעדרייט ניט מער, ווי נאָך
איינער אַ וואַרטנדיקער פּאַסאַזשיר, אַ גלח, און יעקבֿ-
נתן האָט אים געגענעצט גלייך אין פנים אַריין, און האָט
אים ליידיק-גייעריש באקוקט פֿון אַלע זייטן: עפעס אַ
פֿאַרוואַקסענע, ציכטיקע און שוואַרצע בריאה מיט צוויי
ברייטע בונדעס איינע אויף דער אַנדערער און מוז זיך
שוין, אַ פנים, אַלע טאָג היפש אָפּגעבן מיט צוואַגן און
קעמען די לאַנגע האָר, און דאס הייסט ביי זיי אַ
הייליקער, מ'שטיינס געזאָגט, אַ מין רבֿ להבֿדיל. יעקבֿ-
נתן האָט געקנייטשט מיט די אַקסלען און האָט
באָדויערט די אומות העולם.

אַז דער שווערער פּאַסאַזשיר-צוג איז סוף-כל-סוף
צוגעגאַנגען, האָט ער געטראָפֿן אין אַ לאַנגן ווייס

”זע נאָר: ס’האַט אַ מויל! ...! ס’רעדט יידיש, ווי אַלע מענטשן...”

נאָר אַרויסגעוויזן האָט זיך, אַז אייניקע פֿון זיי זיינען קיעווער און קענען שוין אַפֿילו דעם, צוליב וועמען ער, יעקבֿ-נתן, האָט איצט אום חול-המועד פסח פֿאַרגענומען זיין נסיעה. זיי ווייסן, ווער איז אַזוינס אַבראַם ראַפּאַפּאַרט. ער איז אַ ציוניסט, ווייסן זיי, און האָט אָנגעקויפֿט אַ סך ערדן אין פּאַלעסטינע. ער האָט אייגענע צוקער-פֿאַבריקן, וואָס באַטרעפֿן מיליאָנען, און

”זי איז אַ האַרבאַטע איז זי.”

”אַזוי? אַ האַרבאַטע?”

יעקב־נתן איז געוואָרן אומעטיק. פֿאַרטראַכטערהייט
האַט ער זיך גענומען קראַצן אין פאה.

דאָס, וואָס אַבראַם ראַפּאַפּאָרט איז אַ ציוניסט און
מ'שאַצט אים אין מיליאָנען, צוזאַמען מיט דעם, וואָס
זיין מיידל איז אַ סקולפּטאָרין און לערנט אין
פעטערבורגער אַקאַדעמיע, האָט אים גלייך
אַריינגעוואָרפֿן אין ספֿק, צי פֿון זיין ענין וועט בכלל
עפעס אַרויס. לעבן אַזעלכע גוואַלטיק רייכע און פֿרייע
יידן האָט ער זיך פֿון תמיד אָן געפֿילט אַ סך ערגער, ווי
לעבן געבוירענע גויים. אין קיעוו איז ער דערום אַ פּאָר
טעג אַרומגעגאַנגען אָן אַ קאַפּ. ער איז איינגעשטאַנען
ביי זיינעם אַ באַקאַנטן, אַ פֿאַרמעגלעכן סקווירער
חסיד, און האָט זיך פֿאַר אים פֿאַרקלאָגט:

”ער האָט אויף זיך איצט אַ פעקל, דאָס אמתע פעקל. ער
האַט פֿאַרטראַכט עפעס אָן ענין, געקומען צוליב דעם
קיין קיעוו און האָט מורא, אַז ס'איז אַ נעכטיקער טאָג,
ס'וועט פֿון דעם גאַרנישט ניט אַרויס.”

נאָר אויפֿן דריטן טאָג, ווען ער איז גראַד צוליב יום-טובֿ
געגאַנגען אין דער אַרטיקער חסידישער שול דאָוונען,
האַט ער דאָרטן אין 'מזרח' לעבן אַרון-קודש דערזען אַ
ניקל בלעטל מיט אַן אויפֿשריפֿט: 'ר'אַברהם ב"ר

”מעגלעך, אַז ער געדענקט נאָך אַ בלעטל גמרא.”

ס'איז אויסגעקומען, אַז צוליב אַ רייכן און איידלען
יידן, וואָס האָט געהאַט יאָרצייט און האָט נאָכן דאַוונען
געמאַכט אַ סיום אויף משניות, איז יעקב־נתן שוין
געשטאַנען צווישן דעם מנין יידן, וואָס מאַכן אָט דעם
סיום, און האָט דערווייזן, אַז אין תוספֿות-יום-טובֿ איז
פֿאַראַן אַ גרייז און אַז קיינער פֿון די יידן, וואָס רינגלען
אים אַרום, ווייסט דערום ניט קיין פשוטן פשט און קען
ניט קיין שייטל 'עברי'. יידן האָבן מיט אַ מאָל באַקומען
דרך-ארץ און זיך גענומען דערפֿרעגן:

"ווער איז ער, אָט דער ייד?" און נאָך דעם, אַז מ'האַט, געטרונקען לחיים פֿאַרן גרויס-סעטרעניצער רבין, וואָס איז איצט, זאָגט מען, מסופן שלאָף, איז ער, יעקבֿ-נתן, שוין געשטאַנען אין מיטן רעדל און איז געווען אין דעם דער עיקר. האַלטנדיק דעם קעלעשאָק וויין אין האַנט, האָט ער געגעבן אַ שלעכטן קוק אויף איינעם אַ יידן, וואָס שלאָגט אים איבער די רייד, און גערעדט האָט ער שוין מיט אַזאַ קול, גלייך ס'מוזן זיך אין דעם איינהערן די גרעסטע מאַגנאַטן פֿון גאָר דער וועלט.

"יאָך זאָג עדות, האָט ער געזאָגט, אַז דער גרויס-סעטרעניצער איז אַ גרויסער למדן און אַ ירא-שמים."

אין יענעם זעלבן טאָג איז ער נאָך אַ מאָל געווען ביי אַבראַם ראַפּאַפּאַרט אין הויז און איז געוואָר געוואָרן, אַז ראַפּאַפּאַרט איז שוין אין רוסלאַנד, ס'איז פֿאַראַן פֿון אים אַ דעפעש, אַז ביי נאַכט קומט ער, ער האָט זיך נאָר אָפּגעשטעלט אין זיינער אַ צוקער-פֿאַבריק, וואָס צווישן ראָוונע און בריסק. יעקבֿ-נתן האָט לייכטער אָפּגעאַטעמט, איצט האָט ער שוין ווידער אָנגעהויבן גלייבן, אַז פֿון זיין ענין וועט עפעס אַרויס. אַרויסגייענדיק פֿון אַבראַם ראַפּאַפּאַרטס הויז, האָט ער באַטראַכט די רייכע און שטאַרק שטילע גאַס, וווּ ס'באַווייזן זיך שוין גאָר גרינגע אויטאָמאָבילן מיט אייגענע גרינגע עקיפּאַזשן, און האָט ניט ווייט פֿון ראַפּאַפּאַרטס פאַראַדטיר דערזען שטיין עפעס איינעם אַ לאַנגוויקסיקן יידן מיט אַ קרומען, מאַלפעשן שטערן, מיט אַ ברייטער טיף איינגעפֿאַלענער נאָז און מיט עטלעכע שפיציקע רויטלעכע האָר אויפֿן אָרט פֿון באָרד

”איר זייט אויך אַ מטיף ציוני?”

ס'איז געווען קלאַר, אַז ער דאַרף אויך צו ראַפּאַפּאַרטן, ער גייט שוין צו אים אין הויז אַ היפשע צייט און קען אים ניט טרעפֿן. יעקבֿ-נתן איז צוגעגאַנגען צו אים אַזוי נאָענט, אַז ער האָט דערפֿילט דעם שלעכטן ריח, וואָס טראָגט זיך פֿון יידנס בעל-דרשנדיק מויל. נאָר דערוויסן זיך עפעס פֿון אים איז שוין געווען שווער. דער ייד האָט נאָר פֿונאַנדערגעשפּיליעט זיין קורץ אָפּגעטראָגן פּאַלטאַכל, פֿון אונטער וועלכן ס'האָט אַרויסגעקוקט נאָך אַ מער אָפּגעטראָגן פֿאַרשמאַלצעוועט סורדוטל; ער האָט אַרויסגעשלעפט די בלעכענע פּושקע מיט טאַבאַק און געענטפֿערט מיט אַלץ איינע ווערטער, קוקנדיק ניט צו יעקבֿ-נתנען, נאָר צום ציגאַר, וואָס ער פֿאַרדרייט:

”נו, יאָ, האָט ער געזאָגט, נו, שווער צו טרעפֿן... יאָ, געוויס...”

מוצאי-יום-טובֿ האָט אויף יעקבֿ-נתנס אַכסניה, ביים פֿאַרמעגלעכן סקווירער חסיד אין שטוב, פֿאַרבראַכט דעם בעל-הביתס אַ קרוב, אַ פֿרייער קלוגיטשקער יונגער-מאַן, וואָס דינט אין דער אָרטיקער גרויסער באַנק; אַ יונגער-מאַן, וואָס איז פֿאַרבליבן אַ בחור און האָט ניט אַ מאָל ווהין אָן איבעריקן אָוונט אַהינצוטאָן, קומט ער אים פֿטרן מיט קלוגע וויצן דאָ ביים פֿרומען פֿעטער אין הויז. דער יונגער-מאַן האָט באַמערקט, אַז יעקבֿ-נתן האַלט זיך אין איין דערפֿרעגן, ווי אַרום ער

”ער איז אַ מיטל־וויקסיקער, אַ ביסל אַן
איינגעהויקערטער און האָט אַ שוואַרץ געשױרן בערדל,
אַ בלאַנדע.”

יעקב־נתן האָט מיט אַ מאָל אָנגעשטעלט אויפֿן
שמייכלדיקן יונגן-מאַן די שוואַרצע פֿלינקע אויגן.

”אַ שוואַרץ געשױרן בערדל?”

”יאָ, מיט אַ יונגן פליד, לעבן בלאַסן שטערן.”

דער שמייכלדיקער יונגער-מאַן האָט נאָך אַלץ געהאַט
אַראָפּגעלאָזטע אויגן, נאָר אַז דער פֿאַרמעגלעכער
פֿרומער פֿעטער זיינער איז אויף אַ וויילע אַרויסגעגאַנגען
פֿונעם עסצימער, האָט ער זיך קלוגעטשקערהייט
אויפֿגעהויבן פֿון בענקל און האָט פֿאַרן געבליבן
יונגוואַרג באַוויזן ווי אַזוי אַבראַם ראָפּאַפּאַרט גייט דורך
איבער דער גאַנצער לענג פֿון באַנק. ער האָט זיך גערוקט
פֿאַמעלעך. אַ ביסל איינגעהויקערט און דערשראָקן מיד,
ווי איינער, וואָס גנבעט זיך און האָט מורא, אַז מ’וועט
אים באַמערקן. ער האָט געהאַלטן איינגעבויגן די רעכטע
האַנט און האָט געמאַכט מיטן גראָבן פֿינגער אַזעלכע

יעקב-נתן איז נאָך אַלץ געזעסן אויבן אָן ביים טיש און
האַט געקוקט מיט בייזן אויף אָט דעם יונגן-מאָן דעם
גלוח, וואָס וויצלט זיך. פֿון דעסטוועגן האָט ער זיך
שפּעט אין אָוונט נאָך אַ מאָל מישבֿ געווען מיטן בעל-
הבית, דעם סקווירער חסיד, און האָט באַשלאָסן
אויפֿצושטיין מאָרגן גאַנץ פֿרי, נאָך מיטן טאָגליכט.

-3-

אין יענעם מאָרגן האָט אויך אַבראַם ראַפּאָפּאָרט פֿריער
ווי אַלע מאָל אַן עפֿן געטאָן די אויגן אַנטקעגן דעם
שווערן מעבל, וואָס אין האַלב פינצטערן געמיטלעכן
שלאָפֿצימער און האָט זיך דערשראָקן פֿאַר אַ גלאַנץ פֿון
אַ שפיגלטיר און פֿאַר דער פֿרוי, וואָס שלאָפֿט אין
צווייטן בעט. אַלץ אַרום האָט אויסגעזען מאָדנע. שווערע
שראַנקען האָבן ברוגז געקוקט איינער צום צווייטן. אַ
גאַנצע היים האָט אויסגעזען בייז און ניט געוואָלט
דערקענען איר בעל-הבית, וואָס איז אין איר צוויי
חדשים צייט ניט געווען.

מיד און צעבראָכן פֿון נאָכן ביינאַכטיקן קומען, האָט
זיך אַבראַם ראַפּאָפּאָרט דאָך גענומען אַנטאָן,
אַרויסגעגאַנגען אין קאַבינעט און האָט פֿאַרהויבן די
שטאָרן. ס'איז געווען אַ נאַסלעך קילער זומער-
פֿרימאָרגן, אַ פֿרימאָרגן אָן זון און אָן הימל, וואָס זאָגט
צו אויך אַזאַ נאַסלעך קילן בין-השמשותדיקן טאָג, און

"אַ?..."

אַזוי איבערגעפֿולט איז אים שוין געווען זיין מוח מיט די געשעפֿטן, צו וועלכע ער דאַרף איצט, צוריקקומענדיק, זיך נעמען, און אַזוי שווער איז אים שוין געווען אַריינצוקוקן צו זיך אין קאָפּ נאָך איינעם אַ געדאַנק. אין אַ וויילע אַרום איז ער שוין געזעסן אינעם עלעקטריש באַלויכטענעם וואַנע-צימער, ווהין דאָס שטובמייַדל האָט אים גערופֿן, און ווי אויף אים האָט שוין לאַנג געוואַרט דער שערער. דערפֿאַר, וואָס אַרום און אַרום האָט דאָס הויז געדרימלט; דערפֿאַר, וואָס צימערן האָבן דורך ברייט געעפֿנטע טירן פֿון אומעטום געקוקט מיט פֿרימאַרגן-שטימונג און מיט באַנייטער שטילער ריינקייט, האָבן זיך דאָ אין צו פֿיל וואַרעמען וואַנע-צימער די קלאַנגען פֿון ראַזירערס שער געדאַכט

”גערעכט, גערעכט... אָט דער רעדט צו דער זאַך.”

אים האָט זיך איצט מאָדנע דייטלעך פֿאַרגעשטעלט אָט דעם פּראָפּעסאַרס פנים, נאָר אין דער זעלבער צייט האָט ער האַלב געדרימלט און האָט געטראַכט וועגן דער בראַשעקער צוקער-פֿאַבריק, וווּ ס'וועט קיין מאָל קיין אָרדענונג ניט זיין, דערפֿאַר, וואָס זי איז אַ ירושה-זאַך, וועגן דער גרויס-סעטרעניצער פֿאַבריק, וועלכע ער וואָלט דערום וועלן האָבן אַליין, אָן שום שותפֿים, און וועגן דעם, וואָס די פֿרוי זיינע לעבט מיט אים פֿון תמיד אָן גוט. נעכטן ביי נאַכט אויפֿן וואַקזאַל, בשעת זי האָט אים שטייף אַרומגענומען, האָט ער דערפֿילט, אַז זי דריקט זיך צו אים ליבער, ווי אַלע מאָל, און האָט אַ טראַכט געטאָן, אַז דער ריח, וואָס טראַגט זיך פֿון איר, איז שוין, אַ פנים, דער ריח פֿון דער נייער פּודרע, וואָס זי

אַרויסגייענגדיק צוריק פֿון וואַנע-צימער, האָט ער
 געדענקט, אַז אין דער לינקער זייט פֿון איינעם אַ
 באַקצוויקל, האָט דער שערער, דאַכט זיך, פֿאַרכאַפּט
 ביי אים אַ שטיקל באָרד און אין דער זעלבער צייט האָט
 ער געטראַכט, אַז די צוויי נדבֿות, וואָס ער האָט געגעבן,
 פֿאַר זיין אַוועקפֿאַרן פֿון פֿאַלעסטינע, זיינען שוין אַפֿשר
 ביידע צו גרויס. ער האָט באַלד באַדאַרפֿט אַריינגיין אין
 קאַבינעט און אַ קוק טאָן, צי ער האָט אָט די צוויי
 נדבֿות פֿאַרשריבן. נאָך אין עס צימער ביים טיש איז שוין
 געזעסן זיין פֿרוי, אַ וווקסיקע בלאַנדינע מיט אַן
 אַפּגעטראָגענעם לענגלעכן פנים. ער האָט געקוקט. אַ
 מאָל איז דאָס פנים געווען שיין און איצט האָט זיך עס
 שוין שטאַרק גענייטיקט אין פּודרע און האָט געהאַט
 רויטע פֿלעקן אויפֿן שטערן און אין די ווינקלען פֿון די
 ליפּן. צוליבן קומען פֿונם מאָן האָט זי זיך איצט
 אויפֿגעכאַפּט, אַפֿשר, מיט אַ גאַנצער שעה פֿריער, ווי
 געוויינטלעך, און איז געווען צופֿרידן. איר פנים אונטער
 דער פּודרע האָט דערום נאָר אויסגעזען פֿאַרשלאָפֿן, און
 דער גאַנצער קערפּער אירער האָט זיך מיט פֿאַרגעניגן
 געהילט אין דער וואַרעמער שאַל.

"אַבראַם, האָט זי געפֿרעגט, ביסט געקומען?"...

און ווי מיט אָנגענעמענעם ווונדער האָט זי אין אַ וויילע
אַרום צוגעגעבן :

”אַזוי גוט, וואָס דו ביסט געקומען.”

לאַשטשענדיק זיך אין וואַרעמען שאַל אַריין, האָט זי
אונטערגעשפּאַרט איר פנים אויף ביידע עלנבויגן און
האָט צו אים אַזוי אַ וויילע שמייכלדיק אַרויפגעקוקט.
ס'איז געווען אַ רגע, ווען אירע אויגן האָבן צו אים אַ
גלאַנץ געטאָן מאַדנע ליבלעך און ממש ווי יונגע. זי האָט
זיך געפֿונען פונקט אין יענעם עלטער, ווען פֿרויען הערן
לחלוטין אויף צו אינטערעסירן אַרומיקע מאַנסבילן און
הייבן אָן שטאַרקער צו בינדן צו זיך דעם טריי
געבליבענעם מאַן. זי האָט אים איצט געקענט דערציילן,
אַז דאָס גאַנצע הויז האָט אָן אים אויסגעזען פוסט, אַז
שאַרעלע לעווין, זייער פלימעניצע, פֿאַרברענגט שוין דאָ
פֿון פֿאַר פסח אָן, אַז פֿון נעסיען, פֿונעם מיידל זייערן,
וואָס לערנט אין פעטערבורגער אַקאַדעמיע, איז ניט
לאַנג אָנגעקומען אַ בריוו, אַז זי האָט אַ סך אַרבעט און
דערפֿאַר קען זי פֿריער ווי היינטיקע וואָך אַהיים נישט
קומען, און אַז אויב ער, אַבראַם, וועט אין גיכן פֿאַרן
נאָך אַ מאָל קיין אויסלאַנד, וועט זי דאָ שוין אַליין ניט
בלייבן, זי וועט פֿאַרן מיט אים. דערציילנדיק האָט זי
זיך און אים טיי אָנגעגאָסן און האָט דערביי אַלע מאָל
אַרויסגערוקט פֿון אונטערן שאַל אַ שלאַנקן נאַקעטן
עלנבויגן. זי האָט זיי געמוזט דרייסט באַווייזן, אָט די
נאַקעטע עלנבויגנס, יעדנפֿאַלס זיינען זיי געווען דאָס
איינציקע, וואָס איז ביי איר געבליבן יונג און פֿריש, ווי
מיידלעווייז. און ראַפּאַפּאַרט איז געטריי און שווייגנדיק
געשטאַנען לעבן איר, ער האָט געהאַלטן די הענט טיף

פֿון אויסערן עסצימער האָבן שוין דערווייל דערגרייכט
קלאַנגען פֿון פאַראַדטיר און פֿון טעלעפֿאָן. פֿון קאַנטאָר
האַט מען זיך אָנגעפֿרעגט, צי 'אַבראַם סאַולאַוויטש'
וועט אין גיכן אַהין קומען. פֿון יענער זייט שמאָלן,

”אויב דער האַר האָט אויסגענוצט אויפֿן קאָנגרעס זיין אַרטיקן מאַנדאַט, דאַרפֿן דאָך די הוצאוס-בערלין אַריינגעטראָגן ווערן אין דער ציוניסטישער קאָנטע?”

אין עסצימער האָט אים ראָפּאָפּאַרט אויסגעהערט שווער, אַ ביסל איינגעבויגן, אַראָפּגעלאָזן דעם קאָפּ און גענומען אַרומשפּאַנען הין און צוריק. ס’האָט זיך געדאַכט, אַז ער טראַכט וועגן דעם. נאָר אָפּגעשטעלט האָט ער זיך סוף-כל-סוף ניט לעבן בוכהאַלטער, נאָר לעבן זיין פֿרוי, זיך פֿאַרקרימט און געבעטן, מ’זאַל הייסן שפּאַנען דעם פֿאַעטאַן און וואַרטן אויף אים לעבן דער צווייטער פֿאַראַדטיר. איצט האָט ער שוין ווידער געדענקט זיין זיצונג ביים דירעקטאָר פֿון באַנק, די פֿיל אָנגעקויפֿטע אַקציעס מיט דער שלעכטער אָרדענונג, וואָס קען ברענגען אין בראַשעקער צוקער-פֿאַבריק צו אַן אומגליק. די פֿרוי זיינע האָט געוואָלט, ער זאָל אויסזען יינגער און האָט אים אין שלאָפֿצימער געגעבן אַנטאָן אַ סמאָקינג. נאָר ער האָט ניט געדענקט, ווען ער האָט דעם סמאָקינג אָנגעטאָן און ניט געהערט, וואָס די פֿרוי האָט צו אים גערעדט. פאַמעלעך און שווער האָט ער זיך שוין אין פאַלטאַ געלאָזט אַראָפּגיין פֿון די טרעפּ, וואָס פֿירן דורך אַ לאַנגן קאָרידאָר צו דער צווייטער

”יאָ, געקומען... אַ דאַנק.”

פאַמעלעך האָט ער צעעפֿנט דאָס ביכעלע, געזוכט אין דעם מיט דער נאָז, ווי אַ קורצזיכטיקער, און גענומען דיקטירן די נייע געשעפֿטן, וואָס ער האָט מיטן וועג געמאַכט.

ער האָט אַוועקגעלייגט דאָס רעדל פֿון טעלעפֿאָן. איצט איז אים שוין דער גאַנצער מוח פֿול געווען מיט נעפל. ער האָט כמעט ניט געדענקט קיין איין זאָך פֿון ווייטערדיקן לעבן און האָט דאָך ערגעץ טיף אין זיך געהאַט דערפֿון הנאה. זייענדיק אַ מענטש כמעט אין גאַנצן אַ פֿרייער, האָט ער דאָך געהאַט פֿאַרשיידענע איבערגלויביקע סמנים פֿון באַגליקן, און אָט דער נעפל איז געווען

”ער וויל, מ'זאל אים איבערוואַרפֿן אַ וואַנט פֿון
קעלער.”

נאָר ראַפּאַפּאַרט האָט אים גאַרנישט ניט געענטפֿערט
און זיך גענומען אַראָפּלאָזן פֿון די טרעפּ. אָט דעם גויס
ביטע האָט געהאַט אַ שייכות ניט צו אים, נאָר צו זיין
פֿרוי, און די איבעריקע, די יידן, וואָס זיינען דאָ געזעסן,
האָט אויף אַלץ געקענט ענטפֿערן דער בוכהאַלטער.

אין דרויסן, לעבן דער ערשטער פּאַראַדטיר, איז
געשטאַנען דער ליטוואַק, דער ציוניסטישער מגיד, און
האָט געדרייט אַ ציגאַר. מעגלעך, אַז ווען ער גייט צו צו
ראַפּאַפּאַרטן, וואָלט אים יענער אויסגעהערט. נאָר ווען
ער האָט דערזען דעם אויסגעפּוצטן שפּאַן, וואָס לעבן
דער צווייטער פּאַראַדטיר, און האָט געגעבן אַ צי אויס
די האַנט, כּדי אים אָפּצושטעלן, איז שוין אַבראַם
ראַפּאַפּאַרט געזעסן אין פֿאַעטאַן צו אים מיט די

*

לעבן דער גרויסער באַנק, וווּ אַבראַם ראָפּאַפּאַרט איז
אַראָפּ פֿון פֿאַעטאַן, האָט ער דערקענט דער אַלטער
מאַדאַם בערנשטיינס אַויטאַמאַביל. אין קאָפּ האָט אים
מיט אַ מאָל אַ שלאָג געטאַן זי מיט איר רייכקייט און
מיט די הונדערט טויזנט רובל, וואָס זי האָט אים מיט
זיי אונטערגעהאַלטן צוריק מיט אַ יאָר פֿינף, ווען ער,
אַבראַם, איז נאָך לחלוטין ניט געווען אַזוי רייך, ווי
איצט. די הונדערט טויזנט רובל האָט זי דעמאָלט
געהאַלטן ביי אים בסוד מער ווי אַ יאָר צייט און קוקט
נאָך אויף אים עד היום, ווי אויף אירן אַ פּראָטעזשע.
איצט האָט זי עפעס גאָר אַ נאָענטע שייכות צום אַרטיקן
יידישן שפיטאַל, אויף וועלכן זי גיט יערלעך אַ סך געלט.
דער גאַנצער פּערסאָנאַל פֿון שפיטאַל איז קעגן איר, און
אים ראָפּאַפּאַרטן, וועט זי געוויס באַלד דאָ אין באַנק
נעמען נודען און אים אויסדערציילן וועגן אָט די אַלע
סיכסוסים אירע. אין באַנק האָט ער זי דערזען אין די
פלייצעס לעבן איינעם אַ טישל. פֿון אונטער איר
אַלטמאָדישן שוואַרצן היטעלע האָבן אַרויסגעקוקט די
זקנהדיק אַרויפֿגעקעמטע טונקל-גרויע האָר. אונטער
דער האַנט האָט זי געהאַלטן איר שטענדיקע

ראפּאָפּאַרט האָט זיך גערוקט צו איר מיט אַ זייט, כדי
 זי זאָל אים ניט באַמערקן. ס'איז געווען אָן עטלעכע
 מינוט צוועלף, און ער האָט נאָך צייט געהאַט
 אויסצוהערן אַ באַקאַנטן יידן, וואָס האָט אים אין מיטן
 אָפּגעשטעלט. נאָר ווען ער האָט זיך פֿון דאָרטן גענומען
 רוקן ווייטער, האָט אים האַרט לעבן דער טיר פֿון
 דירעקטאָרס קאַבינעט אָפּגעשטעלט אַ צווייטער ייד אין
 חסידיש אויסגעפּוצטע בגדים, וואָס האָט זיך אָנגערופֿן
 מיטן נאָמען 'יעקב־נתן ווידערפּאָליער'. אין דער
 ערשטער רגע האָט ער דערפֿילט, אַז דעם יידנס שוואַרצע
 אויגן זיינען שטאַרק שאַרפֿע און עזותדיקע. ער האָט
 גלייך אַוועקגעדרייט פֿון אים דעם קאַפּ אין דער
 קעגנאיבערדיקער זייט. אין דער צווייטער רגע האָט ער
 זיך אַ ביסל פֿאַרקרימט, כדי אַריינצורוקן צו זיך אין
 מוח דעם יידנס ווערטער און כדי צו פֿאַרשטיין, צוליב
 וואָס דערמאָנט יענער פּלוצעם שאַרעלע-לעווין, דעם
 נאָמען פֿון זיין שוועסטערס בת-יחידה, וואָס
 פֿאַרברענגט איצט ביי אים אין הויז. נאָר געטראַכט
 האָט ער שוין בשעת מעשה ניט וועגן שידוך, וואָס דער
 ייד לייגט פֿאַר איר פֿאַר, נאָר וועגן דעם, וואָס דער ייד
 זעט אויס מאַדנע אָן דעם היטל מיטן שטאַרק
 אָפּגעשוירענעם קאַפּ און מיט די היפשע פאות, אַ פנים
 אָפּגעשוירן האָט זיך אָט דער ייד גאָר ניט לאַנג און שוין
 דאָ, אין קיעוו. דער ייד האָט נאָר אַלץ גערעדט, נאָר

"וואָס קען ער דערויף זאָגן? ער ווייסט?... זאָל ער אַריינקומען דער יונגער-מאַן... שבת צו נאַכטס זאָל ער אריינגקומען."

*

אַרום צוועלף אַ זייגער אין אָוונט איז ביי ראַפּאַפּאַרטן אין הויז שוין געווען דורכויס פֿינצטער, און נאָר אין שלאָפֿצימער האָט זיך נאָך געלויכטן. עטל ראַפּאַפּאַרט איז שוין געלעגן אויסגעטאָן, און אַנטקעגן אויפֿן צווייטן בעט איז געזעסן אַבראַם און האָט אויסגעטאָן די שיד. ער האָט זיי אַוועקגעשטעלט אין אַ זייט, די אויסגעטאָנע שיד, זיך פֿאַרטראַכט און, ניט קוקנדיק צו דער פֿרוי, אַ שמייכל געטאָן :

"שאַרעלען, האָט ער שעמעוודיק אַ זאָג געטאָן, האָט מען פֿאַרגעגעבן אַ שידוך."

”שאַרעלען?!...”

די פֿרוי האָט זיך מיט אַ מאָל אַ הייב געטאָן פֿונעם געלעגער און האָט דערהערט, וועמען מ'האָט שאַרעלען פֿאַרגעגעבן. זי האָט אָנגעשטרענגט די אויגן מיטן געקנייטשטן שטערן, איר גאַנצער קערפּער האָט זיך מיט אַ מאָל געגעבן אַ צי אויס צו אים, דעם מאַן אירן.

”וועמען?!... וואָס רעדסטו... ס'איז דאָך שרעקלעך...”

ראַפּאַפּאַרט האָט זיך באַלד איבערגעדעקט מיט דער קאָלדער און איז אַנטשלאָפֿן געוואָרן, און זי האָט זיך צוריק אַראָפּגעלאָזט אין איר בעט און איז געבליבן ליגן איינע אַליין מיט איר אויפֿרעגונג און מיט איר צער. ווער זיינען אַזוינס געווען אָט די גרויס-סעטרעניצער שורן? קליינע, כמעט אויפֿגעקומענע מענטשעלעך, וואָס שטאַמען פֿון ניט קיין איבעריק שיינעם אָרט און לעבן ערגעץ פֿון תּמיד אָן מיט אַ קאַרג אָפּגעזונדערטן לעבן. די ראַפּאַפּאַרטס האָבן תּמיד געשמייכלט דערפֿון, וואָס די רייכסטע פֿון אָט די שורן ווילן זיך נאָכמאַכן מיט די גרויסע צדקות און מיט די איידעמס, וואָס זיי ברענגען אַראָפּ פֿון אויסלאַנד און איצט רעדט מען שוין איינעם פֿון זיי פֿאַר שאַרעלען... אַז אָך און וויי איז צו איר, צו שאַרעלען. עטל ראַפּאַפּאַרט האָט געפֿילט, ווי ס'ציטערט זיך ביי איר נערוועז דאָס לינקע אויג און האָט ניט געקענט איינשלאָפֿן. זי האָט געזען פֿאַר זיך איר שוועגערין, חנהלען, זי געזען פֿאַר זיך אַזוי נאָענט, גלייך זי געפֿינט זיך איצט אין ריגע און זעט, ווי יענע וויינט דאָרטן מיט איר צווייטן מאַן. יענע האָט אָפּגעטאָן איר אַרבעט: זי האָט ניט אויסגעוואָרט אַפֿילו ביזן מאַנס

"אַז אַך און וויי איז צו איר, צו שאַרעלען."

און אַרום אַכט אַ זייגער אין דער פֿרי, ווען אַבראַם
ראַפּאַפּאַרט האָט, ווי שטענדיק אין דער צייט, אַן עפֿן
געטאָן די אויגן, האָט זי עס, ליגנדיק ביי זיך אין בעט,
גלייך דערפֿילט און האָט געגעבן צו אים אַ הייב דעם
קאַפּ.

"אַבראַם, האָט זי געזאָגט, דו ביסט געשלאָפֿן? און איך
האָב אַ גאַנצע נאַכט אַפֿילו מיט קיין אויג ניט
צוגעמאַכט. האָסט אים גאַרניט אויסגעזידלט, אָט דעם
מיאוסן יידן, דעם שדכן? ... האָסט אים נאָך געגעבן אַ
וויזיט-קאַרטל, אַז דער בחור זאָל אַהער קומען? עטאַ
וואָזמוטיטעלנאַ!"

-4-

דערווייל האָט יוסף שור פֿון גרויס-סעטרעניץ שוין
געהאַט באַקומען יעקבֿ-נתנס ערשטן בריוו, און דאָרטן
איז געשטאַנען, אַז ער זאָל זיין גרייט און אַז מיט גאָטס
הילף:

"דער שידוך מיט משהלע לעווינס מיידל וועט איה"ש
זיין אַ שידוך."

אין שטאָט האָט מען שוין אויך וועגן דעם געוויסט. דעם לעצטן טאָג פסח אין דער פֿרי האָט מען אין שול גערעדט וועגן דעם אויף דער שפיגלבאַנק. מ'האָט געקוקט, ווי יוסף שור זיצט אויבן אָן אויף דער 'שטאָט' פֿון זיין ניט לאַנג געשטאַרבענעם פֿאָטער; מ'האָט איבער אַ ניס באַמערקט דעם נייעם שוואַרצן סורדוט אויף זיין געזעצטער שטאַלטנער פֿיגור מיטן גבֿירישן חתן-בערדל, וואָס רונצלט זיך פֿריי אַרום זיין יונג-בחורשן מאַט-חנעוודיקן פנים און מ'האָט געשמועסט, אַז ער וואַקסט, ווי אויף הייוון, אָט דער יוסף שור, ווער ווייסט?

"מעגלעך, אַז ער דערגרייכט טאַקע איצט אַ שידוך, וואָס גאַנץ משפּחה שור האָט זיך אַלע יאָרן צו אים געצויגן."

ביי יוספֿן אַליין האָבן זיך דעמאָלט קוים-קוים געשאַקלט די דינע האַלב פֿרומע ליפֿן און איטלעכס מאָל, וואָס ער האָט זיך פֿאַרטראַכט, האָבן זיינע היפשע שוואַרצע אויגן גענומען קוקן פֿאַר זיך מיט אַ שפּאַגל נייעם סאַמעטענעם גלענצל. דאָס איז געווען אַ גלענצל פֿון לאַנג אָפּגעהיטענער בחורשאַפֿט, וואָס איז שוין נאָענט צו אַ תכלית און פֿון גרויסן אומגעריכטן גליק, וואָס קומט פלוצעם און באַהערשט אַלע געפֿילן. אַרום אים איז מיט אַ מאָל געוואָרן אַלץ ענלעך צו אַ מאָדנע אָנגעלייגטן עולם התוהו. דערצו איז נאָך גראַד צו יענער צייט געשען נאָך איינע אַ מעשה.

קיין גרויס-סעטרעניץ האָט זיך דעמאָלט אומגעקערט מינע מורייניס, אַ געראַטן גבֿיריש מיידל, וואָס האָט אַ

”מינע מורייניס, האָט ער דערציילט, איז דאָרטן געזעסן
אין עסצימער לחלוטין ניט פֿיין געקליידט, מיט
צעפּאַטלטע ציגיינער-האַר איז זי געזעסן און מיט
באַרוועסע פֿיס אין די שטוב-טופֿליעס.”

פֿון פֿוילקייט, צי פֿון גלייכגילטיקייט איז זי אַזוי
געזעסן, סיי ווי סיי, איז זי דאָך שוין אַ היפשע צייט
געזעסן אין אויסלאַנד און האָט זיך דאָרטן אויפֿגעפֿירט,
און קיינער פֿון די גבֿירישע יונגע-לייט און גרויסע
מענטשן, וועמען זי האָט די קעפֿ פֿאַרדרייט, איז איר
ניט געפֿעלן. איצט האָט זי גערעדט מיטן שדכן אין אַ
ליצנותדיקן טאָן; זי האָט געשמייכלט, זיך צוליב
געהילט אין דער שאַל און האָט געשריגן צום שדכן ווי
צו אַ טויבן:

”רעדט מיר יוסף שור!” האָט זי געשריגן.

*

צוריקריידנדיק איז שוין אפֿשר משהלע לעווינס מיידל
געווען פֿאַר יוסף שורן אַ גאַנץ געוויינלעכער שידוך,
דערויף איז ער געווען דער יינגערער און געראַטנסטער
צווישן אַלע אָרטיקע גאוהדיקע און זייער רייכע שורן;
זיין גרויסע גיירשנטע בייטלמיל האָט פֿריילעך געמאַלן
אויפֿן סאַמע הויכן ברעג פֿון שמאַלן טיף פֿליסנדיקן
טייד, אַ האַלבע ווערסט פֿון שטאַט, און פֿון אַלע
פֿאַרבייגייענדיקע שיפֿן האָט מען געמוזט קוקן, ווי זי
טיילט זיך אויס פֿון די אַרומיקע קלענערע און גרעסערע
פֿאַבריקן, זי לאָזט אָן אויפֿהער חוצפהדיק שוואַרצן
רויך צום קלאָרן בלויען הימל, און פֿון גרויס-
גבֿירישאפֿט באַלויכט זי זיך אין מיטן העלן טאָג מיט
אייגענער יום-טובֿדיקער עלעקטריע. חוץ דעם האָט ער
דאָ, אין היפּשן בערגיקן גרויס-סעטרעניץ, געהאַט צוויי
אַלטע שטאַרק רייכע מומעס, וואָס האָבן זיך שוין ניט
אַנגעקערט מיט קיינעם פֿון די אָרטיקע אויפֿגעקומענע
גבֿירים און זענען נישט געגאַנגען צו זיי אויף חתונות.
זייערע קינדער האָבן זיי דורך אַזעלכע מינים באַזונדערע
אויסלענדעשע שדכנים חתונה געמאַכט קיין אויסלאַנד,
און אַליין, האָבן זיי שוין געווינט ווייט פֿון ווימלדיקן
שטאַטצענטער, אין צוויי גרויסע דערוואַקסענע ירושה-
הייזער, וואָס האָבן אויפֿן זעלטענעם דורכגייער תּמיד אַ
בלאָז געטאָן מיט לייטישער מרה-שחורה און מיט
אַלטער אומעטיקלעכער גבֿירישאפֿט. זיי זענען געווען די
‘פּני’ פֿון דער שטאַט, אָט די צוויי מומעס אסתּרל און
האַדל, און האָבן קיין מאָל נישט געטאָן קיין שידוך מיט
קלענערס פֿון זיך. נאָר ערשטנס האָט יוסף שורן
לחלוטין ניט געקענט אויף זיך זאָגן, אַז אויך ער
שטאַמט פֿון גאָר דער געהויבענער זייט שורן. זיין

דאָס אַלץ האָט דער שווייגנדיק שטייפֿער יוסף שור טיף
 אין זיך געקענט האָבן אין זינען. חוץ דעם האָט ער זיך
 שוין איין מאָל געהאַט מיט משהלע לעווינס מיידל
 באַגעגנט און האָט צום ערשטן מאָל אין לעבן דערפֿילט,
 אַז ס'איז פֿאַראַן חתן-שטימונג אויף דער וועלט. דערצו
 איז נאָך דאָס באַגעגעניש אַליין פֿאַרגעקומען מאָדנע
 אומגעריכט און לחלוטין ניט אויפֿן געוויינלעכן בעל-
 הביתשן שטייגער. דאָס איז געווען אַ פֿאַר וואָכן פֿאַר
 פסח, ווען יוסף שור האָט זיך אומגעקערט פֿון
 וואַרשעווער פוילן פֿון זיין יונגער מומע רייזל, פֿון יענער
 זעלבער מומע רייזל, וואָס האָט פֿון תמיד אָן ניט
 געקאָנט אויסקומען מיט זיין חסידיש פֿאַנאַטישן
 פֿאָטער, דער ברודער אירן, און איז אַ מאָל מיידלווייז
 אַנטלאָפֿן פֿון אים קיין פֿאַריז.

*

דער מומע רייזל האָט קיינער ניט געגלייבט, אַז זי האָט
 אַ סך צרות, נאָר דערפֿאַר, וואָס זי אַליין האָט פֿון
 תמיד-אָן צו פֿיל געפלאַפלט וועגן זיך, וועגן די צרות
 אירע און וועגן איר גרויס קאַנטשאַפֿט מיט די גרעסטע
 מענטשן פֿון גאָר דער וועלט. אין דער יוגנט האָט זי
 געהאַט אַ סך געפלוידערטע מיידלשע ראָמאַנען, נאָר
 סוף-כל-סוף האָט זי מיט איר יונגן רייכן מאַן חתונה
 געהאַט פשוט דורך אַ שדכן. דערפֿאַר איז איר מאַן
 געווען נאָך אַ גרעסערער פלוידערזאַק פֿון איר און קיין
 זאַך אין דער וועלט האָט אים ניט געקענט באַוונדערן.
 ער האָט פערזענלעך געקענט אַלץ און יעדערן. ער איז
 אַליין געווען, אַזוי צו זאָגן, אַ האַלבע וועלט, אַ שטיק
 גאָט, און די מומע רייזל האָט געליטן. שווייגנדיק האָט

אָד אַיאָ, גאָר גליקלעך איז שוין די מומע רייזל ניט געווען. אין דעם האָט זיך יוסף שור איבערצייגט פֿאַר די קורצע עטלעכע טעג, וואָס ער האָט ביי איר פֿאַרבראַכט. אַז די מומע רייזל באַגלייט אים צוריק וועגס צום וואָקזאַל, פֿילט ער זיך גערירט. ווען ניט דאָס, וואָס ער איז אויפֿגעצויגן ביי איציק-מאיר שור אין דער שטייפֿער, שווייגנדיקער שטוב, וואָלט ער זי איצט אָנגענומען פֿאַר די הענט און וואָלט איר געזאָגט, אַז דער עיקר איז, לייזן שטיל און שיין, אַזוי, אַז קיין בן-אָדם זאָל דערפֿון ניט וויסן. די מומע רייזל איז אויך גערירט און פֿול, אַזוי צו זאָגן, מיט הייליקע שוועסטער-געפֿילן. אַז זי קושט אים, ווי קינדווייז 'אין די פֿשרע אויגן', וואָרן די טרערן אין האַלדז, סוף-כל-סוף האָט זי דאָך געפֿונען אין אים אַ פֿריינדל, וואָס קען זי אויסהערן.

"זי האָט אַלע אירע יאָרן, זאָגט זי, געזוכט ניט מער ווי אַ פֿריינד."

נאָר אַז דער צוג קומט אונטער, באַמערקט זי עפעס געשווינד אין איינעם פֿון די וואָגאָן-פֿענצטער און באַקומט מיט אַ מאָל אַ שדכניש נייגערק פנים מיט לייכטזיניק ווייבערישע פלוידער-אויגן. זי שמייכלט דערביי צו פֿיל און צו נאַריש און ראַמט איין יוסף שורן, אַז ער איז גליקלעך.

"ער פֿאַרט אַהיים אין איין קופּע מיט אַ שיין און רייך מיידל, מיט משהלע לעווינס מיידל."

”מיט משהלע לעווינס מיידל?”

יוסף שור ווייסט נאך ניט קלאָר, ווער איז זי אַזוינס. אין גרויס-סעטרעניץ שמועסט מען, אַז זי האָט געוויס עמעצן אין אויסלאַנד...

”אַנדערש וואָלט זי אַהין אַזוי אָפֿט ניט געפּאָרן.”

און נאָך דעם פֿילט ער זיך שוין די גאַנצע צייט צעטראָגענער און אַנדערש ווי אַלע מאָל און קוקט מיט צו פֿיל אויסגעגלאַנצטע אויגן אויפֿן יונגן בלאַנדן מיידל, וואָס פֿאַרנעמט אַנטקעגן אים אין קופּע דעם צווייטן פֿרייען פּלאַץ.

”משהלע לעווינס מיידל...”

דאָס מיידל ליגט דעם גאַנצן אָונט מיט פֿאַרמאַכטע אויגן און דריקט שטיל די איבערגעפֿלאַכטענע הענט צו דער ברוסט, און ער קוקט אויף איר און געדענקט, אַז זי האָט מסתמאָ עמעצן אין אויסלאַנד. איצט דאָכט זיך שוין, אַז איר איז געבליבן ניט מער, ווי צו דריקן אַזוי אין האַלבן דרימל די איבערגעפֿלאַכטענע הענט צו דער ברוסט און זיך אויסמאָלן, אַז איר איינציקער, וועמען זי האָט געלאָזט איצט אין, שפּאַרט נאָך אַלץ דעם קאָפּ צו איר אויפֿן אַקסל...

איין מאָל טרעפֿט זיך :

דאָס מיידל טוט אויף אים אָן עפֿן די אויגן, בלויז פֿאַרשלאָפֿענע אויגן, וואָס קוקן זיך אַ רגע איין אין זיין יונג בחורשן פנים און ווילן זיך אָן עפעס דערמאָנען, און ווערן באַלד צוריק גלייכגילטיק און אַנטוישט. און ביי

”זי איז אַ שיין מיידל...”

ביי דער שיין פֿונעם שטייענדיקן לעמפל, וואָס פֿאַלט פֿון אונטערן געל זיידענעם אַבאַזשורל, עפֿנט ער זיין העברייש בוך און נעמט אין דעם אַריינקוקן. נאָר סוף-כל-סוף פֿאַרמאַכט ער עס און גייט אַרויס פֿון קופּע אין קאַרידאָר אַריין. אים פֿאַרדריסט, הלמיי ער האָט אַ היפשע צייט אַריינגעקוקט אין בוך און האָט אין דעם גאַרנישט ניט איבערגעלייענט. מאַכן זיך גלייך ער לייענט, האָט ער פֿיינט. אַדראַ, אים אַליין איז שוין איצט מינוטנווייז געווען שווער די מומע רייזל, נאָר דערפֿאַר, וואָס ביי איר זיינען, נאָך זיין מיינונג, פֿיל זאַכן געווען ‘געמאַכטע’, און נאָך דעם קעמפֿט ער שוין מיט דער גיירשנטער משפּחהדיקער גאווה, וואָס זידט אים אויף דאָס בלוט. ער וויל מער ניט קוקן אויפֿן מיידל, דאָך קען ער זיך לאַנג אין קאַרידאָר ניט איינהאַלטן, ער קערט זיך אום צוריק אין קופּע און באַמערקט פּלוצעם, אַז די שיין פֿונעם עלעקטרישן לעמפל ברענט צו העל. ער דערנענט זיך צו דעם אויף די שפיץ פֿינגער און פֿאַרלעשט עס. ניט צוליב זיך טוט ער עס, נאָר צוליב איר און צוליב איר שלאָף. אויפֿן אָרט פֿונעם אויסגעלאָשענעם לעמפל צינדט זיך גלייך אָן אין ווינקל אָן אַנדערס, אַ הויכס און אַ בלויס, און דעמאָלט ווערט מיט אַ מאָל קלאָר, אַז דער שטיל דערוואַרגענער מורמל פֿונעם שווערן לויפֿנדיקן וואַגאָן איז שוין אַ גאַנצער אַ ביי נאַכטיקער. אין וואַגאָן שלאָפֿט מען, נאָר ער, יוסף

דאָס מיידל ליגט ווי פֿריער מיט פֿאַרמאַכטע אויגן, נאָר
 די הענט זיינען איר שוין איצט אונטערגעלייגט אונטערן
 קאָפּ מיט געקרייזלטע בלאַנדע האָר. דאָס קליידל דעקט
 צו די אונטערגעקליבענע פֿיס ביז די שפיצן פֿון קינדערש
 קליינע לאַקירטע טופֿליעס, און דער שוואַרצפּאסיקער
 שאַל האָט איינגעהילט איר טאַליע מיט די יונג מיידלשע
 תּמימותדיקע פֿלייצעס. זי איז געווען שיין. און ער האָט
 פֿאַרשלאָפֿענערהייט אויף איר געקוקט.

”משהלע לעווינס מיידל.”

*

איז אָט, נאָך דעם באַגעגעניש מיט משהלע לעווינס
 מיידל, האָט זיך יוסף שור אומגעקערט אַהיים אין
 גאַנצן אַ באַנייטער און איז אָפּגעשלאָפֿן עטלעכע נעכט
 נאָך אַנאַנד, ווי אַ כּלי-זמר נאָך דער חתונה. אָפּגעשלאָפֿן
 און מיט אַזאַ גרינגן שלאָפֿ, גלייך אין יעדער רגע קען
 געמאַלט זיין, אַז דאָס מיוחסדיקע מיידל זאָל קומען
 אָנקלאָפֿן אָן זיין טיר און אים זאָגן:

”ס’איז ליגן... כ’האַב קיינעם ניט אין אויסלאַנד...”

דערצו איז נאָך די צייט געווען אַ צייט פֿון פֿרילינג. און
 אינעם טייד, וואָס פֿליסט פֿאַרביי בערגיקן גרויס-
 סעטרעניץ האָט פֿרי גערירט דאָס אייז...

טעג זיינען פֿאַרגאַנגען אין גרינגן פּראָסט, אין טיפֿער
איינהערעניש, צי די אַרומיקע ווייט דערשטוינטע געגנט
פֿאַרטראַכט ניט עפעס נייס. דעמאָלט האָבן זיך פֿרי
געלאָשן קליינע ציטערדיקע פֿייערלעך. מיד פֿון מצות
באַקן און פֿון פֿאַרפּסחדיקער איילעניש, האָבן תּחילת-
נאַכט איינגעדרימלט די פֿיל פֿאַרדרייטע גרויס-
סעטרעניצער אונטערגעסלעך, און פֿריער אָוונט, ווי לאַנג
פֿאַרכאַפּטער אָטעם, האָט שטיל געגאַפֿט און שטיל
געציילט די קלעפּ פֿון שנעלצוג, וואָס טראָגט זיך דורך
איבערן ווייטן אייזערנעם בריק. ער טוט דאָרטן אַ שרעק
אונטער זיך אַ תּהום, אָט דער צוג; ער צעברעקלט
שטילקייט אויף פּיצלעך און אַליין איז ער שוין ווייט-
ווייט, ער איילט צו יענעם אָרט, ווהין ער האָט צוריק
מיט עטלעכע טעג אַוועקגעטראָגן דאָס יונגע בלאַנדע
מיידל.

אין יענע טעג האָט די זוניקע לופֿט געשמעקט מיט פּלה-
טריישאַפֿט, מיט יונגן מיידל, מיט זיך, מיט יונגן בחור
אַליין און מיט נאָך, מיט נאָך, גאַנצע פּסוקים פֿון שיר-
השירים... יוסף שור איז דעמאָלט געגאַנגען צו זיך אין
זיין גרויסער גיירשנטער מיל, וווּ ס'האָבן נאָך פֿון פֿאַר
זיין פֿאַטערס טויט געמאָלן אַ צענדליק יידן
'פּראַמאָלטשיקעס'. איטלעכס מאָל, וואָס ער האָט
צוריק וועגס איבערגעשריטן אין אַלכסון דעם גרויסן
אויסערשטאַטיקן פּלאַץ, האָט ער תּמיד באַגעגנט די
צוויי איינע און די זעלבע מיידלעך חבֿרטעס, וואָס האָבן
דאָרטן אַרומגעשפּאַצירט הין און צוריק. זיי האָבן
געפרוווט מיט די קאַלאָשן די שטייפקייט פֿון שניי און
געהאַלטן דערביי אין איין גוטמוטיקן קוקן אויף אים,

ער האָט נײַט געהאַט קײן חבֿרים, וועמען ער זאָל איצט
 קענען וועגן זיך דערציילן; געבוירן און אויסגעוואַקסן
 אין אַ הויז אַ בײַזלעך אָפּגעשלאָסענעם און נײַט
 איבעריק באַליבטן אויף דער גאַנצער שטאָט און אויף
 אַלע אַרומיקע שכנישע הײזער, איז ער סוף-כל-סוף
 אַרויס פֿון דעם, ער, דער שווייגנדיקער יוסף שור, דער
 בײַזלעכער און שטייפער ערגעץ טיף אין זיך. דאָ אין
 שטאָט איז ער זעלטן געגאַנגען אַפֿילו צו זײנע אַלטע
 געהײליקט רײכע מומעס. יענע האָבן אים שטאַרק ליב
 געהאַט דערפֿאַר, וואָס ער דאַרף צו זײַ נײַט אַנקומען און
 דערפֿאַר, וואָס ער איז לײטישער פֿון זײַן טאַטן. זײ
 האָבן בײַ יעדער געלעגנהײַט געלויבט זײַן געראַטנקײט,
 און ער איז צו זײַ נײַט געגאַנגען.

נאָר איין מאָל פֿאַר נאָכט דאָ אין גרויס-סעטרעניץ אויף
דער מיטלסטער רעשדיקער גאַס... איין מאָל פֿאַר נאָכט
האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז ער זעט דאָ דורכגיין זי,
משלע לעווינס מיידל. ער איז געגאַנגן אויף איין
טראָטואַר און האָט זי די גאַנצע צייט געזען אין די
פלייצעס אויפֿן צווייטן. זי האָט אים גענאָרט און שטום
גערופֿן; זיך אַלע מאָל אָפּגעשטעלט און זיך צו אים
אומגעקוקט. נאָר סוף-כל-סוף האָט זי פֿאַרקערעוועט
לעבן איינעם אַ פֿינצטער געוואָרענעם ראָג און איז
דאָרטן פאַרשווינדן צווישן געדיכטן שפּאַצירנדיקן עולם.
דעמאָלט איז יוסף שור שטיין געבליבן און האָט זיך
אַרומגעקוקט. אין דער געפרעסטער בין-השמשותדיק
שפּעטער לופֿט האָבן פנימער דורכגעאיילט מיט אַ
מאָדנער פֿאַרפֿרעמדקייט ווי צו ליקוי-חמה, און אין די
אויערן האָט גערעשט דאָס וואָסער, וואָס פֿאַלט פֿון
אונטער אַ גרויסן הויך אויפֿגעהויבענעם שלויז, כאָטש
אַרום און אַרום גרויס-סעטרעניץ איז גאָר אין ערגעץ
קיין שלויז ניט געווען. וואָס האָט דאָס געקענט
באַטייטן? פאמעלעך האָט ער זיך אַהיים אומגעקערט
און האָט דעם גאַנצן אָוונט געדענקט, אַז זי, משהלע
לעווינס מיידל, איז שוין מסתמאָ לאַנג געקומען אַהין,
וויהין זי איז געפֿאָרן פֿון אויסלאַנד אויף פסח. מעגלעך,
אַז איצט אין אָוונט איז זי אין ערגעץ ניט געגאַנגען און
געפֿינט זיך ביי זיך אין דער היים, מעגלעך, אַז זי פרעסט
זיך איצט אויס אַ ווייס קאָפֿטל אויף פסח...

און אויף מאָרגן האָט ער שוין מער ניט געקענט איבער
זיך געוועלטיקן און איז אַוועק מיט אַלע זיינע
איבערלעבונגען צו זיין איינציקן חבֿר, צום גרויס-

דעם רבינס גרויסער גוט יידישער הויף האָט שוין זינט
עטלעכע יאָר געהאַלטן אין איין וועלקן. יעדער צימער
איז געווען פֿול מיט צרותדיקע סודות, מיט צולהכעיסן
און מיט קריג. דער אַלטער רבי, דער גרויסער למדן איז
פֿון יאָר צו יאָר געוואָרן פֿרומער, ניט געוויסט, אַז ער
איז מסוכן קראַנק און האָט ווי אַ מאָל געפֿאַסט גרויסע
תעניתים ביי זיך אין די אָפּגעשלאָסענע צימערן. צוריק
מיט אַ פֿאַר יאָר האָט ער זיך אָפּגעזאָגט פֿון 'נעמען
קוויטלעך' און פֿון פראַווען טישן און האָט געגלייבט, אַז
ער לעבט אויסשליסלעך פֿון די דריי טויזנט רובל, וואָס
ער באַקומט פֿאַר גרויס-סעטרעניצער רבנות. שונאים
וואָס זיינען פֿון תמיד אָן געווען זיכער, אַז ער איז ניט
אַזאַ תם, ווי ער מאַכט זיך, האָבן אים חושד געווען, אַז
פֿון 'קוויטלעך נעמען' האָט ער זיך אָפּגעזאָגט פשוט
דערפֿאַר, ווייל 'דאָס געשעפֿט גייט אונטער'. און די
רביצין האָט אָן זיין וויסן געוואָלט אונטערהאַלטן די
גרויסקייט פֿון הויף און האָט שטילערהייט געשלעפט
גרויסע געלטן ביי אַלע זיינע אַמאָליקע גלייביקע און
אומגלייביקע חסידים.

יוסף שור האָט זיך דאָרטן געגנבֿעט איבער פֿיל האַלב
ליידיקע ניט באַווינטע חדרים, מורא האַבנדיק, אַז די

שווייגנדיק און גאוהדיק שטייף איז ער נאך דעם
געזעסן אַנטקעגן איציקלען אינעם נזיריש
אָפגעזונדערטן צימער, ווו זיי האָבן אַ מאָל צוזאַמען
געלערנט. אין יענעם זעלביקן צימער האָט אים דאָך
איציקל אַ מאָל שטייף געהאַלטן פֿאַר ביידע עלנבויגנס
און אים געצווינגען אויסהערן אָן ענלעכע געשיכטע צו
דער, וואָס ער, יוסף שור, לעבט איצט איבער, אַ
געשיכטע מיט אַ חופּה מיט פלי-זמר, וואָס איז דעמאָלט
נאָר וואָס אין אָנהייב ווינטערדיקן אָוונט פֿאַרגעקומען
ביים רבין אין הויף און מיט אַ שטייפֿער פֿאַרפֿומען
שמעקנדיקער מיידלשער האַנט, וואָס האָט זיך דאָרטן
אין דער פינצטער שטייף צו אים, איציקלען,
צוגעטוליעט.

נאָר סוף-כל-סוף איז פֿונעם דאָזיקן וויזיט זיינעם
גאָרנישט ניט אַרויס. איציקל האָט נאָך אַלץ געהאַט אַ
קלאָר ווייסן פֿשרן האַלדז מיט אויך אַזאַ כשר לייב,
וואָס בענקט אַ גאַנצע וואָך נאָך די גוט-יידיש זיידענע
קליידער, אין וועלכע מ'טוט עס אָן שבת, און האָט נאָך
אַלץ געשטראַלט, ווי צוריק מיט פֿיר יאָר, בשעת ער
האָט בגנבֿה געלייענט היינען, אחד-העמען און
נודסאַנען. ניט לאַנג האָט ער זיך אומגעקערט פֿון
אויסלאַנד צוזאַמען מיטן אַלטן רבין, וועמען
דאָקטוירים האָבן דאָרט מיאש געווען. נאָר ניט דאָס
איז געווען דער עיקר, און ניט וועגן דעם האָט איצט
גערעדט איציקל. דער עיקר איז געווען דאָס, וואָס ער

איז אָט, אין אָט דעם מיידל איז איצט, אַ פנים, געווען
פֿאַרליבט איציקל. ער האָט געהאַט שוואַרצע גריבער
אונטער די אויגן און האָט געזאָגט, אַז ער מוז אַלע
וויילע פֿאַרריכערן אַ פאַפּיראַס, ווייל דער קאַפּ 'דער
קאַפּ טראָגט אים אין דער לופֿטן...'

יוסף שור האָט דעמאָלט טאַקע קיין וואַרט וועגן זיך ניט
אויסגערעדט, געזעסן שווייגנדיק אַנטקעגן איציקלען,
אים געקוקט אין פנים אַריין און געטראַכט וועגן דעם,
וואָס איציקל זיצט איצט איבער ביים פֿענצטער גאַנצע

ער איז נאָך זיין מיינונג געווען אַ פֿאַרפֿאַלענער, אָט דער איציקל; ער האָט שוין גאַרנישט ניט געטאָן אַפֿילו צוליבן גרויס-סעטרעניצער רבנות, וואָס ער וועט נאָך זיין פֿאַטערס פטירה מוזן איבערנעמען. נאָר מיט וואָס האָט אים דען געקענט העלפֿן, יוסף שור? ער איז געווען פֿאַרנומען מיט זיך אַליין, מיט זיינע אייגענע נייע איבערלעבונגען; ער איז געזעסן ביי זיך אין דער היים און געוואָרט.

*

איין מאָל ביי טאָג איז צו אים אַהיים אַריינגעקומען זיין געוועזענער גמרא-מלמד יעקב־נתן ווידערפֿאַליער. אַריינגעקומען גלאַט אַזוי, ווי געוואָר ווערן, נאָר געזעסן ביים טיש אין די חסידיש אויסגעפּוצטע בגדים, לאַנג און עזותדיק ברייט זיך דערפֿרעגט וועגן זיינע, יוסף שורס ירושה-ענינים.

סוף-כל-סוף האָט ער זיך מאָדנע קאַלטבלוטיק אויסגערעדט, אַז ער האָט פֿאַר אים אַ שידוך.

"מיט משהלע לעוונס מיידל אַ שידוך."

"מיט משהלע לעוונס מיידל?"

יוסף שור האָט ניט געוויסט, פֿון וואָנען שטאַמט אָט דער איינפֿאַל : פֿון אים, יעקבֿ-נתנען אַליין, צי פֿון אַ בריוו, וואָס אים האָט געקענט צושיקן פֿון וואַרשעווער פוילן די פלוידערדיקע מומע רייזל. ער האָט ניט איבעריק געגלייבט יעקבֿ-נתנען. צוריק מיט עטלעכע יאָר האָט דער חסידיש אויסגעפּוצטער ייד געלאָזט ערגעץ אין אַ קליין שטעטל זיין אָרעם ווייב און שיקט איר ניט די גאַנצע צייט קיין פרוטה צום לעבן. ער איז געזעסן אַנטקעגן גאוהדיק און שווייגנדיק שטייף, געקוקט ווי יעקבֿ-נתן שפילט ווי מיט אַ פשוט שטיקל פאַפיר מיטן הונדערטער, וואָס ער האָט נאָר וואָס ביי אים גענומען אויף הוצאות און האָט געהערט, ווי ער חזרט שוין דאָס צווייטע מאָל איבער :

"אַזוי, אַזוי... דאָס מיידל פֿאַרט שוין אפֿשר צו אָפֿט קיין אויסלאַנד."

און נאָך :

"ס'איז כּדאי געוואָר ווערן, פֿאַר וואָס פֿאַרט דאָס מיידל אַזוי אָפֿט קיין אויסלאַנד". אַז יעקבֿ-נתן איז אַוועקגעגאַנגען האָט ער נאָך אַלץ געדענקט וועגן דעם. מ'האָט זיך באַדאַרפֿט נאָך אַ מאָל אַראָפּכאַפּן אין רבינס הויף צו איציקלען און זיך דערפֿרעגן וועגן דעם ביי דער רביצין, וואָס האָט זיך פֿון איינעם צד גאָר נאָענט אָנגעקערט מיט די ראַפּאַפּאַרטס און האָט אַלץ באַדאַרפֿט וויסן.

*

נאָר אָט איז יעקב־נתן אום חול-המועד פסח
אָוועקגעפֿאַרן קיין בראַשעק און האָט אים פֿון דאָרטן
צוגעשיקט אַ בריוו, אַז ער זאָל זיין גרייט און אַז מיט
גאָטס הילף, דער שידוך מיט משהלע לעוונס מיידל
וועט זיין אַ שידוך.

"הייסט עס, אַז ס'איז גאָרנישט אָט דאָס, וואָס דאָס
מיידל פֿאַרט צו אָפֿט קיין אויסלאַנד?..."

אויב אַזוי, וועט ער דאָ אין גרויס-סעטרעניץ איבערבויען
דעם פֿאַטערס הויז. ער טראַכט שוין לאַנג וועגן דעם. ער
וועט זאָגן דעם יידן, וואָס פֿאַרנעמט אין הינטערשטן
גאָרן די לינקע צוויי קלייטן, אַז ער זאָל זיך זוכן אַ נייעם
פלאַץ. ער פֿאַרפֿילט דעם גאַנצן אַריינגאַנג מיטן ריח פֿון
שוסטער און פֿון פֿרישן לעדער און אַלץ אַרום דערמאָנט
אַזוי שטאַרק אָן אַלטן קאַרגן טאַטן.

דער צווייטער בריוו יעקב־נתנס איז אים שוין
אַנגעקומען פֿון קיעוו, פֿון דאָרטן, וווּ דאָס מיידל האָט
איצט פֿאַרבראַכט ביי איר פֿעטער אַבראַם ראַפּאַפּאָרט,
און ווהיין יעקב־נתן האָט אים, יוספֿן, אין גיכן
באַדאַרפֿט אַרויסרופֿן דורך אַ דעפעש. הייסט עס, אַז
מ'האָט שוין גערעדט וועגן דעם ביי אַבראַם
ראַפּאַפּאָרטן אין הויז און, אַז דאָס מיידל איז אויך
דערביי געווען און האָט דערויף מספֿים געווען, מעגלעך,
אַז זי געדענקט אים שוין אַפֿילו פֿון דעם קופּע, אין
וועלכן זיי זיינען צוזאַמען געפֿאַרן.

יוסף שור האָט נאָך אָט דעם צווייטן בריוו זיך ביי ניס
געלאָזט מאַכן נאָך אַ פֿאַר נייע אַנצוגן און האָט לחלוטין

”מיש איבער, טייערער!”

ער האָט געדענקט דעם איבערגעגעבענעם בליק פֿון אירע בלויע אומעטיקלעכע אויגן, גלייך ער פֿאַרט נאָך מיט איר אין איין קופּע און זעט, בלויע פֿאַרשלאָפֿענע אויגן הייבן זיך אויף פֿונעם קישן און קוקן זיך אַזוי אַ רגע איין אין זיין יונג-בחורשן חנעוודיקן פנים און ווילן זיך אָן עפעס דערמאָנען... ער האָט ניט אויף אַ רגע אויפֿגעהערט צו שלינגען די זייטלעך פֿונעם בוך, וואָס ער לייענט, און האָט זיך פֿאַרטראַכט וועגן איר. ס'איז געווען קרום, זייער קרום, אָט דאָס, וואָס ער האָט הנאה געהאַט פֿון רייכן פֿאַרמעגן, וואָס זי קאָן אים אַריינטראָגן.

און נאָך איין זאך:

”ער, יוסף שור, איז יעדן פֿאַלס גענוג רייך אָן איר; ער האָט גענוג זיין אייגנס.”

איין מאָל אין אָוונט האָט ער זיך ביי זיך אין דער היים צוגעגרייט אַ וואַנע און האָט זיך מיט איר באשעפֿטיקט ביז שפעט אין דער נאַכט. ער האָט זיך לאַנג געוואַשן,

"אַלץ גייט צו אויפֿן בעסטן אויפֿן, יעקבֿ-נתן וואָרט אויף
אים איבערמאָרגן אין אָונט אין קיעוו אויפֿן וואָקזאַל."

ער איז כמעט געבליבן רויק נאָך אָט דער ידיעה.
שטייענדיק ביים לאַמפּ אין אונטערשטן וועש מיט דער
דעפעש אין האַנט, האָט ער נאָר געהאַט בלאַסע
נאָזלעפלעך, געאָטעמט אַ ביסל שווערער, ווי
געוויינטלעך, און האָט געדענקט: דער
איבערמאָרגנדיקער טאָג איז דינסטיק.

"אַ מזלדיקער טאָג."

-6-

ביים אַרויספֿאַרן האָט געשמעקט מיט דינעם
זילבערנעם רעגנדל, מיט מזלדיקן חתן-מאָרגן, וואָס
נאָך אַ רעגנדיקער נאַכט אַ מבול.

לייטיש שווייגנדיקער שטאַט-איזוואָשטשיק איז מיט
דרך-ארץ געזעסן צו אים מיט די פלייצעס, פֿלינק
אויסגעפֿעלט אַ גאַנצע שורה פֿאַעטאַנס מיט יום-טובדיק
געשטימטע מענטשן, וואָס איילן, ווי צו אַ חתונה, צום
פֿרייען ניין אַזייגערדיקן צוג, און האָט שמיידיק
אָוועקגעשמיסן, אַרויף אַ באַרג צום וואָקזאַל. פֿאַרביי די
אויגן האָבן אַדורכגעשווינדלט אַ פֿאַר באַקאַנטע ערגעץ
געזעענע פנימער, מיט אַ היטל-פודלע, וואָס האַלט זיך

”וואָס? פֿרעגט ער זי, איר איז באַקוועם?”

אָד, יאָ. אָט דער אַלטער וועלטלעכער מורייניס, וואָס
האַט געהאַט הינטער זיך אַ גאַנצע קייט פֿון
געשטאַרבענע זיידעס גבֿירים, אין זיינע ברייטע
געהויקערטע פלייצעס איז שוין לחלוטין ניט געווען צו
דערקענען, אַז זיין גרויס-סעטרעניצער גיספֿאַבריק האָט
דריי יאָר נאָך אַנאַנד געמאַכט אומגליקלעכע געשעפֿטן
און אַז איצט שטייט זי שוין אין גאַנצן און אין איר
גוואַלטיק הויכן ריזן קוימען מאַכן זיך פֿויגלען נעסטן.
אין צוג מיט זיין יונגער טאָכטער איז ער נאָך געפֿאָרן
מיט אַלע באַקוועמלעכקייטן, מיט צוויי גרויסע
אויסלענדישע סאַקוויאַזשן מיט אַ גרויס קעסטל
שאַקאַלאַד אויף צובייסן און אַפֿילו מיט אַ ספּעציעלן
רייזנטאַש אויף פּאַפּיראַסן. ער האָט זיי גערייכערט

”דינסטיק, האָט ער געזאָגט, איז שטענדיק אַ
מזלדיקער טאָג, ס’פֿאַרן אַ סך גרויס-סעטרעניצער.”

פֿון גרויסער גבֿירישער לייטישקייט האָט ער זיך
געמאַכט גלייך ער ווייסט ניט, צוליב וואָס יוסף שור
פֿאַרט איצט קיין קיעוו.

יוסף שור איז דעמאָלט געשטאַנען אין קאָרידאָר ביים
פֿענצטער און האָט געקוקט, ווי דער צוג שטייט
מינוטנווייז אויף פֿרעמדע מיט פֿרישער זון באַלויכטענע
סטאַנציעס. ער האָט דעם אַלטן מורייניס אָפּגעטרעטן אַ
שטיקל פּלאַץ ביים פֿענצטער, און דער שמועס זייערער
איז באלד געוואָרן אַ היימישער אַ גרויס-סעטרעניצער.
דער אַלטער מורייניס געדענקט נאָך יוסף שורס ביידע
זיידעס, פֿון פֿאַטערס צד און פֿון דער מוטערס צד; ער
געדענקט נאָך, ווען גרויס-סעטרעניץ איז געווען קליין
און ניט ברוקירט.

”ניט ברוקירט אַפֿילו?”

יוסף שורן דאַכט זיך, אַז דאָס איז שוין זייער לאַנג; ער
לאַכט:

"פֿיר מלכים האָבן, דאָכט זיך, נאָך דעמאָלט מלחמה געהאַט מיט פֿינף, און איינער פֿון זיי האָט געהייסן פֿדרלעומר."

טיפּ אין אים טוט זיך מיט הנאה אַ ריר די שורעדיקע גאווה: 'מ'האַט געקענט זיינע זיידעס'. פלוצעם אָבער הערט מען אויף צו ריידן און צו לאַכן אין דעם אַנטקעגנדיקן קופּע, וואָס הינטערן אַלטן מורייניס פלייצעס, און ס'גייט פֿון דאָרטן אַרויס זיין יונג געראַטן מיידל, מינע מורייניס. זי בלייבט שטיין אין דער אָפֿענער קופּעטיר, אָנגעהאַלטן מיט ביידע הענט אָן די ביישטידלעך. זי שטייט אַזוי אַ וויילע אַ גרינגע, אַ לופֿטיקע, אַ גרייטע אויף אַ שפרונג טאָן. זי קוקט זיך אַזוי איין אין יוסף שורן און אינעם פֿאַטער און ס'דאָכט זיך, אַז זי באַטראַכט זיי פֿון ווייטן, צי זיי פאַסן זיך פֿאַר שווער און איידעם...

און פלוצעם לאָזט זי אַראָפּ דעם קאַפּ און דערנענט זיך צו זיי מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגן און מיט אַזעלכע פאַמעלעכע יורדיש אונטערטעניקע טריט.

"מינע מורייניס", שעפּשעט זי קוים אַרויס, בשעת זי שטרעקט אויס יוסף שורן די האַנט און טוט אויף אים גאָר פֿון דער נאָענט אַ קוק.

ס'איז שוין אַפֿילו מאָדנע אויף איר צו קוקן. אין אויסלאַנד האָט זי דאָך פֿאַרדרייט די קעפּ די גרעסטע גבֿירישע יונגע-לייט, און נאָכגעפֿאַרן, דערציילט מען, זיינען איר פֿון דייטשלאַנד אין דער שווייץ אַ פֿאַר פֿון אירע באַקאַנטע גרויסע מענטשן. נאָר דער אַלטער

”אַ שמייכלדיקער מיט אַ ברייטער בלאַנדער באַרד און
מיט אַ קלוגן פוילישן קאַפּ אויף זיך.”

און שטאַרק פֿאַרנומען מיט זיינע געשעפֿטן איז ער ניט
געווען.

”פֿלעגט ער אין די לאַנגע זומערדיקע בייטאָגן
אַרומשפּאַצירן ביי זיך אין הויז אין אַ לאַנגער
רעזעוועוולקע, אַ געווענטענע מיט סאַמעטענע קווייטן,
פיפקען פֿון דער לאַנגער פוילישער פֿייקע-ציביק און
לייענען בשעת-מעשה דעם ‘חובֿת הלבבות’. לייענען,
אַרומשפּאַצירנדיק מיט אַ קלוגן שמייכל אַרום די בלויע
אויגן, אַזוי אַז מ’האַט ניט געקענט וויסן, צי לייענט ער
מחמת פֿרומקייט, צי מחמת נייגעריקייט, פשוט, ווי
מ’לייענט אַ ראָמאַן?”

”ווי מ’לייענט אַ ראָמאַן?”

דאָס געפֿעלט שוין אַלץ איינס, סײַ דער געראַטענער
טאַכטער, סײַ יוסף שורן; ביידע לאַכן.

און דער אַלטער מורייניס קוקט זײַ גלייך אין די פנימער
און לאַכט מיט. ער פֿאַרציט זיך מיטן רויך פֿונעם גראָבן
פאַפיראַס און שטיקט זיך פֿון געלעכטער טיף אין זיך.
ס'זעט אויס, ווי ער האָט הנאה: ער האָט לאַכנדיק
געמאַכט 'זיינע קינדער'; נאָר באַלד פֿאַרכאַפט ער זיך
און טוט ערנסט אַ גלייך אויס דאָס פנים.

"אין גרויס-סעטרעניץ, דערציילט ער ווייטער, האָט מען
פֿון אָט דעם שהמול רב־רבין סכנות געהאַלטן. אַ
קלוגער ייד, האָט מען געזאָגט, אַ למדן, וואָס רעדט קיין
מאָל ניט פֿון זיין למדנות. און אַ פֿאַמיליע איז בײַ אים
אויך געווען אַ מאָדנע, געקומען אַהער פֿון טיף פוילן אָן
אַ ווייב, סך-הכל מיט אַ יונגער טאַכטער, אַ גרושה, וואָס
האָט דאָ גאָר אין גיכן חתונה געהאַט טאַקע מיט יוסף
שורס פֿאַטער און מיט אַ ניין צי צענאיאַריק געקרייזלט
יינגל יונה, אַ צעטראָגענער אַ ביסל, נאָר אַ גוטער קאָפּ,
נאָך אַ טיפֿערער פֿונעם פֿאַטערס."

איז אָט וועגן אָט דעם ניינאיַריקן שנעק קען דער אַלטער
מורייניס ביז היינט ניט פֿאַרגעסן.

אים, דעם אַלטן מורייניסן האָט מען גערעכנט פֿאַר
איינעם פֿון די בעסטע גרויס-סעטרעניצער שאַכשפילער,
און דער קליינער יונה פֿלעגט אָפֿט קומען צו אים אַהיים
און אים דאָרטן אָפשטעקן אַ מאַט.

ער האָט גאָר יונג פֿאַרלאָזן גרויס-סעטרעניץ, יונה, נאָר
דער אַלטער מורייניס באַווייזט דאָך אַ קונץ און רעכנט

”אַ?” פֿרעגט ער ביי יוסף שורן.

ס'ווייזט זיך אַרויס, אַז די געראַטענע מינע מורייניס
האַט אויך עפעס וועגן דעם צו זאָגן: אין בערן האָט זי אַ
קורצע צייט געווינט ניט ווייט פֿון אַ קליינער יידישער
קאַלאָניע; מ'האַט געזאָגט, אַז דאָס זיינען אָנפֿירער פֿון
אַ געוועזענער פֿאַרטיי, איז אָט: איין מאָל איז צו דער
קאַלאָניע אַראָפּגעפֿאַרן אַ יונגער-מאַן מיט אַ יונג פנים
און מיט אַ גרויען קאָפּ. מ'האַט אים גערופֿן יונה, און די
קאַלאָניע האָט געמאַכט אַ יום-טובֿ. איינע אַ קריסטין
איז געווען אַזוי גליקלעך, וואָס זי האָט אים אָפּגעטרעטן
איר צימער.

מינע מורייניס קוקט נאָך אַלץ אויף יוסף שורן מיט
אַזעלכע שמייכלדיקע פֿריינדלעכע אויגן, ווי מ'קוקט
אויף אַ געווינטשענעם חתן. זי ווייסט נאָך ניט, צי אָט
דער בערנער יונה איז דער זעלביקער, וועגן וועלכן
מ'רעדט דאָ, נאָר זי איז ווי גליקלעך. זי האָט אויך
געקענט זאָגן אַ פֿאַר ווערטער, בשעת מ'האַט גערעדט
וועגן זיינעם אַ פֿעטער.

פלוצעס אָבער באַמערקט מען, אַז יוסף שור האָט אַ
פֿאַרשטיינערט פנים, און מ'ווערט מיט חרטה
אַנטשוויגן; יוסף שור שווייגט, דערויף איז ער אַ
שטייפֿער, אַן עקשן, ווי אַלע שורן, נאָר מעגלעך, אַז אים
איז שוין ניט איינגעדנעם צו ריידן וועגן זיינעם אַ פֿעטער,
וואָס האָט זיך פֿון קליינערהייט אָן דערווייטערט פֿון זיין

*

קיינ קיעוו איז מען אָנגעקומען תחילת אָוונט, דערזען דורכן פֿענצטער אַ נאַסלעכן פֿריש אָפּגעשווענקטן וואָקזאַל, אַ קאַלטלעכן מיט אויך אַזאַ קאַלטלעכער און פֿרעמדער מענגע מענטשן אויף דער פּלאַטפֿאָרם, און מ'איז אַליין אויך מיט אַ מאָל געוואָרן קאַלטלעך און פֿרעמד איינער צום צווייטן, מ'האַט זיך געזעגנט אין וואַגאַן.

יוסף שור איז שוין ווידער געווען אויפֿגערעגט.

ער איז געשטאַנען מיטן טרעגער אויף דער פּלאַטפֿאָרם און האָט לאַנג געוואָרט אויף יעקבֿ-נתנען. נאָר יעקבֿ-נתן איז ניט אַרויסגעקומען אַנטקעגן אים אויפֿן וואָקזאַל. ס'האַט אָנגעהויבן ווערן פֿאַרדראָסיק. פֿאַרביי זיינען דורכגעגאַנגען דער אַלטער מורייניס מיט מינען און האָבן זיך צו אים אומגעקוקט. ס'זיינען דורכגעגאַנגען נאָך אַנדערע גרויס-סעטרעניצער, און אַלע האָבן געזען, ווי ער שטייט און וואָרט און איז אָנגעטאָן אין גאַלע ניס, ווי אַ חתן.

סוף כל סוף האָט ער גענומען אַ דראָזשקע און איז אַוועקגעפֿאַרן אין שטאָט אַריין, אין האָטעל.

נאָר אין שטאָט האָט זיך בכלל אָנגעהויבן אַריינגנבֿענען אַ חשד אויף יעקבֿ-נתנען. בנוגע צום שידוך איז שוין ביי אים, אַ פנים, ווייט ניט אַלץ געווען אויפֿן בעסטן אויפֿן.

”די מעשה דערפֿון איז אַזוי: יאָך טראָג דאָס קאַרטל
באַלד אַוועק צו ראָפּאַפּאַרטן אין הויז; יאָך וועל שוין
טאָן אַלץ, וואָס מ’דאַרף.”

יוסף שור האָט אים ניט געגלייבט און געקוקט אויף
אים מיט חשד, זיך אַרומגעדרייט איבערן צימער און
זיך געשלאָגן מיט דער דעה. נאָך סוף-פֿל-סוף האָט ער
אים אַ קאַרטל געגעבן. אויף מאָרגן האָט עמעצער פֿון
ראָפּאַפּאַרטס הויז-געזינד באַדאַרפֿט קומען אַהער און
איינלאָדן יוסף שורן צו זיך אַהיים. נאָך יוסף שור האָט
נאָך דעם אָפּגעוואָרט גאַנצע צוויי מעת-לעת ביי זיך אין
האַטעל; ער איז געווען איינער אַליין אין יקרותדיקן
צימער, זיך שיער ניט געעקט פֿון טיפֿער געפֿאַלנקייט און
פֿון פוסטן וואָרטן, און צו אים איז קיינער ניט געקומען.
דערצו איז נאָך יעקבֿ-נתן אַליין אין אָט די צוויי מעת-
לעת געווען צו פֿיל צעטראָגן, זיך אַריינגעכאַפט אין
האַטעל ניט מער ווי אויף געציילטע מינוטן, און אַלע
מאָל ביים אַריינקומען אויף גיך געפֿרעגט:

”נו? וואָס הערט זיך?”

גלייך די נייטיקע ידיעה דאַרף קומען ניט דורך אים
אַליין, נאָר ער, יעקב-נתן, דאַרף זי קריגן דאָ, ביי יוסף
שורן אין נומער.

סוף-כל-סוף איז ער געקומען אַהער אַ פאַרשוויצטער, אַ
פאַרהאַרעוועטער און האָט געבראַכט אַבראַם
ראַפּאַפּאַרטס אַ בלויז קאַרטל, אַ היפשס איז דאָס
געווען; ס'האָט געהאַט קאָסע גאָלדענע קאַנטן מיט
געשטריכענע בייכיקע רוסישע אותיות, און אַז מען האָט
עס אַוועקגעלייגט אויפֿן טיש, האָט פֿון דעם געבלאָזן
מיט פֿרעמדער רייכקייט, מיט דערווייטערטקייט און
מיט אַ קאַלטקייט, גלייך ס'וואַלט זאָגן:

"ווער ווייסט? אפֿשר האָט מען מיך שוין געגעבן ניט גאָר
מיטן גאַנצן ווילן, אפֿשר האָט עמעצער גענייט דערצו."

יוסף שור האָט זיך אַרומגעדרייט איבערן צימער און
זיך ווי מורא געהאַט דערצו צו רירן. דאָך האָט ער נאָך
דעם געענטפֿערט:

"גוט, איך וועל זיין דאָרטן שבת צו נאַכטס."

און מער האָט ער ניט געוואָלט וויסן פֿון קיין זאַך, וואָס
קומט פֿאַר ביי אַבראַם ראַפּאַפּאַרטן אין הויז; דערויף
איז ער געווען יוסף שור, דער הארטלעכער, שטרענגער
און שטייפֿער ערגעץ טיף אין זיך. ער האָט
איבערגעלעבט דעם גאַנצן שבת מיט טיף רויקע
פֿאַרנעפֿלטע געפֿילן פֿון אַ פֿאַרגליווערטן מענטשן, אַן
עקשן, וואָס זיך אויף צו להכעיס וויל ער וועגן גאָרנישט
ניט טראַכטן.

”ס’איז שוין אַלץ איינס.”

און אַז ער האָט סוף-כל-סוף פֿון די פֿאַרנעפּלטע געפֿילן אויפֿגעוואַכט, איז שוין געווען אַ קילער שבת צו נאַכטס, אַ פֿאַרכטלעכער, אַן אומעטיקלעכער און אַ פֿוילער. אין שטילער קילקייט, וואָס אַרויס גרויסער שטאַט, איז די זון פֿאַרגאַנגען אַ רויטע, אַ קאַלטע און אַ ווייטע און נאָך דעם האָט שוין נאָר אַ ווינט געבלאַנדזשעט אין בלאַסן חשכות, געבלאַזן און געפאַטשט פֿון אויבן אויף די הויכע שטאַטדעכער. צו דער לופֿט האָט זיך געטוליעט עפעס נשמהדיקס, ס’איז דאָך אַוועק אַ וואָך.

”וויהין איז אַוועק אַ וואָך?”

און פֿון אונטן אין די גאַסן האָט געפֿלאָסן דאָס שטענדיקע גרויסשטעטיקע לעבן; ס’האָט גערעשט און גענאָגט, און געוואָרגן בענקשאַפֿט, ס’איז געווען ערבֿ-זומערדיקער גרויס-חגא. קריסטן האָבן זיך אומגעקערט אַהיים מיט ברענענדיקע ליכט אין די הענט, און אַרום און אַרום האָבן געהודעט לעפישע פֿול גלעקערדיקע קלויסטערס.

-7-

יוסף שור איז געגאַנגען מיט דער מיטלסטער רעשדיקער גאַס און האָט נאָך אַלץ ניט געוויסט צי גייענדיק אַזוי, וועט ער פֿאַרגיין צו אַבראַם ראַפּאַפּאַרט אין הויז, צי ניין. ער איז געווען ווי פֿאַרשלאָפֿן און האָט נאָך אַלץ וועגן גאַרנישט ניט געוואָלט טראַכטן.

גײענדיק אַזוי פאַמעלעד איין אַליין און
פֿאַרקערעווענדיק אויף אַ ווייטן ראָג, האָט ער זיך
אַנגעשלאָגן אויף אַ ברייטלעכן טונקל באַלויכטענעם
טעאַטער-אַריינגאַנג מיט צוויי גרויסע רוסישע אַפֿישן
וועגן אַ לעקציע אויף אַ יידישער טעמע. און מיט אַ
שטילער שעמעוודיקער היימלעכקייט, וואָס שוועבט
אַרום זיי, אַ שטילע יידישע באַהעלטעניש אין אָט דעם
אָוונט פֿון פֿרעמדן, שווערן גלעקער-קלאַנג און פֿון העלן
קריסטלעכן ליכט, וואָס נישטערט אָפֿן אין טונקעלער
גאַס. אינעם אַריינגאַנג איז קיינער ניט געשטאַנען. ער
איז געווען ווי פֿאַרלאָזן. און יוסף שור איז, נאָך אַ רגע
שטיין, אַהין אַריינגעגאַנגען, אַריינגעגאַנגען גלאַט אַזוי
פֿון טיפֿער גלייכגילטיקייט, צי פֿון הוילן פֿאַרעקשנטן
ווילן צו דערווייזן זיך אַליין, אַז ער איז רויק און האָט
צייט, ער איילט ניט אין ערגעץ. אַז ער האָט זיך
אַפגעשטעלט אין אָנהייב טונקל באַלויכטענעם זאַל ביים
אַריינגאַנג, האָבן זיך אין די אויגן מיט אַ מאָל אַ וואָרף
געטאָן אַ סך שורות מיט פלייצעס פֿון זיצנדיקע
מענטשן, אַ סך מיידלשע גענעצנדיקע קאַפֿטלעך מיט
עפעס אַ פֿאַרפֿלאַמט ווייבעריש פנים, אַ צו פֿיל רויטס,
וואָס קוקט זיך אום צו אים, דעם פֿריש
אַריינגעקומענעם, און נישטערט צו פֿיל מיט הייסע אויגן
איבער זיין פנים. נאָר צו קעגן אויף דער פוסטער העל
באַלויכטענער סצענע איז לעבן עמודל געשטאַנען אַ
מיטלמעסיק געפאַקטער סטודענט, אַ רויטלעכער מיט אַ
געעלטערטן פנים און מיט שפּאַגל נייע סטודענטישע
קנעפּ און האָט זיך מידערהייט געווישט דעם שטערן
מיט אַ ווייסן טיכל. ס'האָט זיך געדאַכט, אַז ער האָט
זיך שטאַרק אָנגעהאַרעוועט און רוט אָפּ. נאָר אַז יוסף

אויפֿן ראָג פֿון דער שטילער און רייכער גאָס, ווי ס'ווינט
אַבראָם ראָפּאַפּאָרט, האָט ער צום ערשטן מאל אַ
קווענקל געטאָן אין דער שטייפקייט פֿון זיין בן-
יחידישער עקשנות. ער איז געשטאַנען אַ וויילע און האָט
זיך איינגעקוקט.

אַנטקעגן האָט קאַלטלעך געלויכטן אַ הויך
אויפֿגעהאַנגענער עלעקטרישער לאַמטערן; ער האָט
געהאַנגען גלייך, נאָר, אַז מ'האָט זיך איינגעקוקט, האָט
זיך געדאַכט, אַז ער שעהקלט זיך קוים-קוים פֿונעם
ווינט, ער גיסט קאַלטע רויקייט צום דורכגייער אין
האַרצן, און דורכגייער זיינען פֿאַראַן ווינציק. אַקעגן איז
געגאַנגען ניט מער ווי איינער אַ מענטש, אַ פֿיל העכערער
פֿון אים, יוסף שורן, אַ געגאַלטער, ווי אַן אַקטיאָר מיט
היפשע געדיכטע ברעמען און מיט בייטעלעך, מיט
געשוואָלענע פֿאַרשלאָפֿענע בייטעלעך אונטער די אויגן.
יוסף שור האָט געקוקט, ווי דער מענטש איז נאָר וואָס
אַרויסגעקראָכן פֿון דער אַקעגנדיקער בלאַסער חשכות.
ער איז דאָרטן פֿריער מיט אַ רגע ניט געווען, און
דערפֿאַר דאַכט זיך שוין, אַז די נאַכט האָט אים נאָר

”פאַרדאַן!”

צוויי מענטשן האָבן זיך באַגעגנט האַרט לעבן דער מאַט
גלעזערנער פאַראַדטיר, וואָס פֿירט דורך אַ קאָרידאָר
אַרויף צום צווייטן שטאָק און האָבן זיך אַנטשולדיקט
דערפֿאַר, וואָס זיי האָבן ביידע אין איין צייט אַ הייב
געטאָן די הענט, פֿדי אַ דריק צו טאָן דאָס עלעקטרישע
קנעפל. איינער פֿון זיי איז געווען דער שבתדיק
אויסגערוטער יוסף שור, וואָס געדענקט ניט, ווען האָט
ער באַשלאָסן צו אָט דער טיר צוגיין, און דער צווייטער,
אַ ניט גאָר יונגער העברעישער פּאָעט, וואָס האָט צוריק
מיט צוויי יאָר אין גאַנצן אויפֿגעהערט שרייבן, און איז
ווי אויף צו להכעיס זיך אַליין אָנגעקומען אויף אַ שטעלע
אינעם אָרטיקן האַלב געזעלשאַפֿטלעכן, האַלב
ציוניסטישן קאָמיטעט, וואָס עקזיסטירט כּמעט אין
גאַנצן אויף אַבראַם ראַפּאָפּאָרטס חשבון, דאָס האָט ער
זיך אַזוי פֿאַרווונדערט אומגעקוקט, בשעת יוסף שור
האָט אַ זאָג געטאָן :

”פאַרדאַן!”

יוסף שור איז נאָך אַלץ געווען רויק, ווי פֿאַרשלאָפֿן, און
האָט געהערט, אַז אַרום אים, אינעם געמיטלעך

”ס’איז אַ פֿאַקט?”

ביי דער פֿרוי ראַפּאַפּאַרט האָט זיך דערביי נערוועז און מיד אַ קריס געטאָן דאָס רויטלעכע פנים. זי האָט זיך געגעבן אַ בייג איבערן טיש, צו דעם, וואָס דערציילט, און האָט אין דער זעלביקער צייט דערזען דורכן פֿענצטער דאָס אָנגעצונדענע ליכט, וואָס אַ פֿאַרשפּעטיקטער קריסט טראָגט נאָך אָפּגעהיט צו זיך אַהיים.

”ד’האַב געבעטן, האָט זי אַ זאָג געטאָן, ניט רירנדיק זיך פֿון אָרט, ווי אַ קימפעטאָרין, לאַזט אַראָפּ די שטאָרן.”

און אויך דאָס האָט באַמערקט ער, יוסף שור. ער איז שוין געזעסן ניט ווייט פֿון איר, דער פֿרוי ראַפּאַפּאַרט, און האָט זיך קאַלטבלוטיק אַרומגעקוקט. קיין סך מענטשן זיינען דאָרטן ביים טיש ניט געווען, נאָר דאָך, ס’האַבן געקלונגען ביי אַ האַלב טויז לעפֿעלעך און געבראַקט אין די שאַלן דעם טאָרט. ס’האַבן זיך גערויטלט גלעזער טיי און צווישן זיי – עמעצנס אַ פֿאַרפֿלאַמט פנים. אַ געציקלטער פֿריילעכער געלעכטער האָט זיך דורכגעטראָגן גאָר נאָענט פֿאַרביי זיינע אויערן און האָט אָנגעשטעקט אַלע אַרום טיש, אַחוץ אים, יוסף שורן. נאָך אַ רגע, און ער וועט, דאַכט זיך, אָנהייבן

דא אין הויז איז פֿאַראַן זי –

– משהלע לעווינס מיידל.

אין יעדער רגע האָט זי געקענט אַרויסקומען פֿון די
אַרומיקע ברייט צעפֿנטע חדרים, וואָס קוקן אַהער פֿון
אַלע זייטן מיט היימלעכן באַלויכטענעם יום-טובֿ;
מעגלעך, אַז צוליב זיין קומען טוט זי זיך איצט אָן
ערגעץ וווּ ביי זיך אין צימער.

*

יוסף שורן האָט מען ביי ראַפּאַפּאַרטן אין הויז
אויפֿגענומען גוטמוטיק, ווי אַלע אַנדערע געסט; מ'האָט
אים געהאַלטן אין איין באַקענען.

נאָר דאָס מיידל איז אַזוי גיך פֿון איר צימער ניט
אַרויסגעקומען.

איטלעכס מאָל, וואָס פֿון קילן דרויסן איז
אַריינגעקומען אַ נייער מענטש, האָט ער זיך געמוזט
לייטיש פֿאַרנייגן און לייטיש דריקן יענעם די האַנט:

”יוסף שור.”

ער איז געזעסן פונקט אַקעגן העברעישן פּאָעט מיטן געגאַלטן פנים און מיט די געשוואַלענע בייטעלעך אונטער די אויגן און האָט אים ניט געהאַט וואָס צו זאָגן. איצט איז ער שוין געווען אין גאַנצן וואָך. ער איז געווען פֿול מיט טיפֿן דרך-ארץ צו דער סיבה, וואָס האָט אים אָהער געבראַכט, צו זיך אַליין, צום גאַנצן הויז און אַפֿילו צו די געסט, וואָס קומען אַלע מאָל אַריין מיט אַ שמייכל אויפֿן פֿרישן פנים, און מיט אַ ריח פֿון קילן דרויסן. די געסט זיינען אָבער אַלע געווען היימישע דאָ אין הויז, און האָבן זיך אויף אים צופֿעליק, צי בפּיוון ניט, אומגעקוקט; אַז זיי האָבן אים שוין יאָ געגעבן די האַנט, איז דאָס אויך אויסגעקומען, ווי פֿאַרבייגייענדיק, און באַלד האָבן זיי אָן אים פֿאַרגעסן. ער האָט געקוקט, ווי זיי זיינען אַלע פֿריילעך און קלעפּן אַרום אַבראַם ראַפּאָפּאַרטס בת-יחידה, דער סקולפּטאָרין, וואָס איז אַקערשט אין דער נאַכט פֿון פּרייטיק אויף שבת געקומען אהיים פֿון פעטערבורג.

”נעסי!..”

”וואו איז נעסי?”

נעסי אַליין איז געווען אַ שמאַלע, אַ קינדעריש קליינע מיט אַ געבוירענעם שפּיצעכיקן הויקער צווישן די שאַרפֿע ביינערדיק דאַרע אַקסלען. נאָר גאָר יונג האָט זי שוין ניט אויסגעזען. לעבן די שלייפֿן האָט זי געהאַט געלע פֿאַרעלטערטע פֿלעקן. איר לערנען אין בערן און אין פעטערבורגער אַקאַדעמיע האָבן איר אַלע מוחל געווען נאָר דערפֿאַר, וואָס זי איז נעבעך אַ הויקערין, נאָר ליב האָט מען זי דאָך געהאַט, מ'האַט זיך געשטופּט

”ניטע, טייערינקער, טרייב ניט אַזוי.”
און נעסי האָט עס צופֿעליק, צי בכיוון, ניט איינגעהערט.

יוסף שור האָט געקוקט, ווי זי שטייט די גאַנצע צייט לעבן דער זיצנדיקער מאַדאַם קוירע, גלעט מיט אירע קליינע הענטלעך יענערס האָר און צעפֿרעגט זיך ביי איר וועגן דעם אַוועקגעפֿאַרענעם מאָן.

אָד, יאָ, קיין שלעכטע איז זי שוין אַ פנים ניט געווען, אָט די סקולפּטאָרין נעסי, נאָר וואָס פֿאַר אַ שייכות האָט דאָס איצט געהאַט צו אים, יוסף שורן? פֿאַרקייילעכדיקט און ענג איינגעשפּיליעט אין זיין נייעם שוואַרצן סורדוט, איז ער געזעסן אויף זיין בענקל לעבן דעם צוגעקליבענעם טיש און איז געווען פֿול מיט לייטישן געדולד. דער עיקר איז געווען, אַז קיינער פֿון די אַרומיקע זאָל קיין טראַכט ניט טאָן, אַז ער, יוסף שור, באַמערקט דאָ עפעס נייס, ער שטאַמט אויך פֿון אַ גענוג רייך הויז און איז לחלוטין ניט געקומען אַהער זיך עפעס לערנען. ערגעץ טיף אין זיך איז ער געווען פונקט אַזוי גלייך אַרומגעשוירן און ריין אויסגעזייפֿט, ווי אין דרויסן, ס'האָט זיך געדאַכט, אַז ווען ער טוט זיך אַ ריר, וואָלט זיך אין זיין נייקייט געלאָזט הערן אַ סקריפּ. און מיט אָט דער גאַנצער נייקייט און לייטישקייט איז ער געווען גרייט זיך איבערגעבן דעם שמועס, וואָס מ'וועט דאָ מיט אים פֿאַרפֿירן. דאָס האָט שוין באַדאַרפֿט זיין אַ שמועס, וואָס האָט אַ שייכות נאָר צו אים, צו זיין קומען אַהער, ער האָט געזוכט מיט די אויגן דעם בעל-הבית און די בעל-הביתטע, נאָר דער בעל-הבית איז דאָ ניט געווען, און די בעל-הביתטע האָט זיך צו אים, ווי מיט אַ פיוון, ניט אומגעקוקט :

”מאַדאַם קוירע!”..

זי האָט געוואָלט, אַז צו איר זאָל זיך נענטער איבערזעצן די יונגע מאַדאַם קוירע און האָט זיך געקנייטשט, הלמי אירע ווערטער ווערן פֿאַרשווינדן אין אַרומיקן פֿריילעכן גערודער.

”מאַדאַם קוירע!”...

ביי דער מאַדאַם קוירע האָבן סוף-כל-סוף אַ ציטער געטאָן די דינע נאָז-לעפלעך און איר דאַרער דורכזיכטיקער פנים האָט זיך אָנגעהויבן רויטלען, זי האָט זיך גענומען שמייכלען און איבערזעצן זיך נענטער צו דער פֿרוי ראַפּאַפּאַרט. זי איז געווען אַן אַלטן העברעישן שרייבערס אַ טאַכטער. אַלע האָבן געוויסט, אַז אין די יונגע יאָרן איז איר פֿאַטער געווען גענוג רייך און איז קיין מאָל צו קיינעם ניט אָנגעקומען, און דערפֿאַר זיינען אַלע שיער ניט צעשמאָלצן געוואָרן פֿון גוואַלטיקן דרך-ארץ און פֿון ליבע צו איר. איצט איז ער שוין דאָס צווייטע יאָר געווען קראַנק און האָט זיך געפֿונען אין דער שווייץ. אונטן אַרום האָט מען געשמועסט, אַז אַבראַם ראַפּאַפּאַרט האַלט אים אונטער מיט אייגן צי מיט קהלס געלט, נאָר אייניקע האָבן נאָך וועגן דעם ניט געוויסט און אים נאָך אַלץ געחנפעט אונטער די אויגן. עפעס אַן אַלטיטשקער גאַסט אין ברילן, מיט לאַנגע האָר, מיט געהויקערטע פלייצעס אונטערן אָפּגעטראָגהינז סורדוט און מיט אַן אויסזען פֿון אַ געוועזענעם גרויסשטעטיקן ראַבינער, איז ריידנדיק אויף העברעיש אַרויסגעקומען צוזאַמען מיט אַבראַם ראַפּאַפּאַרט פֿון קאַבינעט און האָט אויפֿן וועג נאָך פֿאַרענדיקט זיין לאַנגן שמועס:

"איז אָט, דאָס רייד איך דאָך: אָן דעם קען דער זשורנאַל ניט עקזיסטירן".

ער האָט, אַ פנים, לאַנג געשוויצט מיט אַבראַם ראַפּאַפּאָרט אין קאַבינעט און האָט לאַנג גערעדט איבער אים. איצט האָט ער מידלעך דאָ ביים טיש געטרונקען זיין גלאַז טיי און האָט אָפּגערוט. ער האָט מלמדיש אַריבערגעקוקט איבער די ברילן און האָט זיך דערפֿרעגט ביי דער יונגער מאַדאַם קוירע, צי ס'איז אמת, וואָס ער האָט ניט לאַנג געלייענט אין אַ העברעישער צייטונג:

"איר פֿאַטער, האָט ער געלייענט, פֿילט זיך שוין בעסער און קלערט אין גיכן קומען קיין רוסלאַנד."

און אין דער זעלביקער צייט איז דער איבערגעבליבענער אַבראַם ראַפּאַפּאָרט, דער בעל-הבית פֿונעם הויז, נאָך אַלץ געשטאַנען איינער אַליין ניט ווייט פֿון טיש, ווי אַ פֿאַרגעסענער. אַ ביסל איינגעהויקערט און פֿאַרקלערט איז ער געשטאַנען און אוממעגלעך איז געווען צו וויסן, וועגן וואָס טראַכט ער: וועגן דעם, וואָס דער אַלטער האָט אין קאַבינעט שעהן לאַנג אין אים אַריינגערעדט; וועגן דער פֿרעמדער אָפּגעטרונקענער גלאַז טיי, אין וועלכער ער האָט זיך ווי איינגעגראָבן מיט די אויגן; צי אפֿשר גאָר וועגן זיך אַליין, וועגן זיינע גוואַלדיק גרויסע געשעפֿטן, וואָס האָבן ניט קיין שייכות צו קיינעם דאָ אין צימער. עמעצער האָט צו אים עפעס אַ זאָג געטאָן, האָט ער זיך מיט ווונדער אומגעקוקט, אויסגעהערט מיט אַ זויערער מינע וועגן דעם, וואָס אין שטאָט רעדט מען וועגן אַ פּאָגראָם, און אַוועקגעבלאָנדזשעט איבערן

"וואָרט... דאָס איז דאָך דער דאָזיקער, דער יונגער-מאָן פֿון גרויס-סעטרעניץ, וואָס איז געקומען אָנקוקן שאָרעלעך."

ער פֿילט זיך שולדיק:

שאָרעלע האָט דאָך געשמייכלט, בשעת מ'האָט איר געזאָגט, אַז ער וועט זי קומען זען. זי איז אויפֿן גאַנצן אָוונט אַוועקגעגאַנגען מיט איר באַקאַנטן, וואָס ברענגט איר גרוסן פֿון אויסלאַנד, מיט אָט דעם יונגן בלאַנדן חבֿרהמאָן, וואָס איז שטאַרק גליקלעך, ווייל אַ סך צייטונגען און זשורנאַלן האָבן מיט אַ מאָל געגעבן צו וויסן דער וועלט, אַז ער עקזיסטירט, ער הייסט יואל וויינטרויב.

אַבראַם ראַפּאַפּאָרט פינטלט מיט די אויגן; ער זעצט זיך אויפֿן ליידיקן בענקל, וואָס הינטער יוסף שורס פלייצעס, און לענט אונטער דעם קאַפּ מיט די הענט. איצט קוקט ער שוין אויף יוסף שורס פֿריש אָפּגעשוירענעם האַלדז-און-נאַקן מיט אַזאַ אינטערעס, גלייך ער וויל דערגיין:

"ס'אַר אָן אויסזען האָט היינטיקע צייטן אַ יונגער, רייכער בחור, וואָס מיידלעך ווילן שוין אַפֿילו ניט, ער זאָל זיי זען..."

פֿון גרויס מיטגעפֿיל צו אים בייגט ער זיך צו, נעמט אַרום דאָס ווענטל פֿון זיין שטול און מאַכט מיט אים אַ שמועס:

"אַ? ער גייט ניט אַליין מיט זיין גיירשנטער בייטלמיל? זי איז נאָך אַלץ אין אַרענדע ביי די צען יידן?"

יוסף שור ענדערט דאָס קול. ער דערפֿילט מיט אַ מאָל אַז ס'איז געקומען זיין צייט. פֿון גרויס דרך-ארץ צום געהויבענעם בעל-הבית ענטפֿערט ער אויף זיינע פֿראַגן מיט אַ גאַנצן טאָן העכער, ווי געוויינטלעך. ער קלערט לחלוטין ניט אָנהייבן אַזוי גיך אַליין גיין מיט זיין מיל. באַלד נאָך שבוּעות, אַז ביי די יידן וועט די אַרענדע אויסגיין, וועט ער מאַכן אַ רעמאַנט.

"אַ גרויסן רעמאַנט."

ער האָט זיך נאָך אַלץ געהאַלטן אין איין רוקן מיטן בענקל, כּדי ניט צו זיצן צו אַבראַם ראַפּאַפּאָרט מיט דער זייט, און האָט זיך געפֿילט ניט איבעריק גוט, ווייל ער האָט נאָר וואָס געזאָגט אַ נאַרישקייט: ער האָט דערציילט, אַז חוץ אַלע רעמאַנטן קלערט ער נאָך איבערמאַכן דעם בלעכענעם מילקויען אויף אַ געמויערטן. נאָר אָט איז עפעס געשען, און אַבראַם ראַפּאַפּאָרט האָט אים אויף אַ רגע געלאָזט אַליין. אַלע אַרום טיש האָבן זיך מיט אַ מאָל אַ לאָז געטאָן אַנטקעגן דעם פֿרישן נאָר וואָס אַריינגעקומענעם גאַסט, און יוסף שור האָט זיך אַהין אומגעקוקט און האָט דעם גאַסט גלייך דערקענט. דאָס איז געווען דער רויטלעכער סטודענט מיטן געעלטערטן פנים און מיט די שפּאַגל נייע

ביים טיש איז מער ניט געבליבן, ווי די פֿרוי ראָפּאַפּאַרט
 מיט דער יונגער מאַדאַם קוירע, און ביידע האָבן זיך
 צוגערוקט גאָר נאָענט איינע צו דער אַנדערער און
 פֿאַרשטייען זיך אויפֿן ווונק. די פֿרוי ראָפּאַפּאַרט
 שעפטשעט עפעס דער מאַדאַם קוירע אויפֿן אויער, און
 די מאַדאַם קוירע הערט מיט גרויס אינטערעס; זי
 הערט ניט אויף צו שמייכלען און אירע בלויע רויטלעכע
 אויגן האַלטן דערביי אין איין קוקן אויף אים, יוסף
 שורן. ס'איז קלאָר דאָס שעפטשעט מען זיך וועגן אים.
 די גיירשנטע משפּחדיקע גאווה שטרענגט זין אין אים
 אָן, און דאָס גאַנצע שורעדיקע בלוט, וואָס ער
 פֿאַרמאָגט, גיסט זיך אים אַריין אין פנים. גאָר נאָענט
 הינטער זיינע פלייצעס דערמאָנט עמעצער דעם נאָמען
 פֿון משהלע לעווונס מיידל, דאָס איז דער רויטלעכער
 סטודענט. ער שטייט שוין ניט ווייט פֿון אים, יוסף שורן,
 ביים טיש און באַמערקט אים ניט. ער איז נאָך אַלץ
 פֿאַרחלומט פֿון זיין לעקציע און נעמט
 פֿאַרטראַכטערהייט עמעצנס אַ טיילעפֿעלע אין האַנט.

"ווי איז שאַרעלע?" פֿרעגט ער שטיל, קוקנדיק אַראָפּ
 צום לעפֿעלע צו.

ס'ווערט קלאָר: זי איז ערגעץ אַוועקגעגאַנגען אויפֿן
גאַנצן אָונט.

"וואָס?" פֿרעגט ער איבער אַ ביסל צעטראָגן, בשעת צו
אים, יוסף שורן, קערט זיך אום אַבראַם ראַפּאַפּאָרט
און הייבט אָן נאד אַ מאָל צו אים ריידן.

ער האָט נאָך אַלץ בלאַסע נאָז-לעפלעך און אָטעמט
שווערער, ווי געוויינטלעך, נאָר טיף אין זיך איז ער שוין
צוריק געהאַרטעוועט און שטייף. ער שפּאַנט אַרום מיט
אַבראַם ראַפּאַפּאָרט איבערן צימער, און לאָזט זיך פֿון
אים פֿירן אין דער נאָענטער גרויסער און ווייסער זאַל.
ער ווייסט ניט: מעגלעך, אַז אַבראַם ראַפּאַפּאָרט פֿירט
אים ניט אומזיסט אַהין אין זאַל אַריין; מעגלעך, אַז ער
וויל מיט אים בלייבן אויג אויף אויג און אים עפעס זאָגן.

-8-

נאָר אויך אין דער גרויסער ווייסער זאַל איז אים ניט
געלונגען צו בלייבן מיט ראַפּאַפּאָרטן אַליין.

דאָרטן זיינען די שטאָרן דווקא געווען אַראָפּגעלאָזן און
די ליוסטערעס אויסגעוואָשן. שטומע שאַטנס האָבן
געדרימלט צווישן ווייסע פֿאַרטונקלטע שפיגלען. שטולן
אין ווייסע טשעכאַלן האָבן זיך גלייכיק געטוליעט צו די
היימישע ווענט, און דער אומענדלעכער ווייסער
קאָבריצ, דער אַלטער גוטער פֿריינד פֿון אָט דעם הויז,
האָט זיך וואָכעדיק געשוואַרצט אונטער די פֿיס און
האָט געדולדיק געוואָרט אויף שמחות. ס'איז דאָרטן
געווען האַלב טונקל, נאָר אַ ביסל ווייטער, לעבן דער
קנאַפּער העליש רויטער שיין, וואָס אין עקסטן רויט

"ניין, זאָגט זי, טייערינקע, איר ווייסט ניט..."

*

נעסי האָט געהאַלטן ביי זיך אין שוויס אַ געשטיקטע געל
זיידענע פאַפּקע.

מיט דאָרע קינדעריש קליינע הענט האָט זי פֿון דאָרטן
איינס נאָך איינס אַרויסגעצויגן די רעפּראָדוקציעס פֿון
איר באַקאַנטן, דעם יונגן מאָלערס בילדער, און דער
עולם האָט זיי איינס נאָך איינס באַטראַכט און זיי איינס
נאָך איינס אַנידערגעלייגט.

אויף איינעם פֿון זיי זיינען געווען אויסגעמאַלט פֿיר
בלינדע פֿערד. דער עיקר זיינען אָבער ניט געווען די פֿערד
אַליין, נאָר די מעשה, וואָס האָט זיך, קוקנדיק אויף זיי,
געדענקט:

ערגעץ ווו אין אַ קליין פֿאַרוואָרפֿן שטעטל האָבן זיך אַ מאָל געצויגן פוסטע זומערדיקע בייטאָגן און זייערע אומענדלעכע זוניקע שעהען האָבן ביי אַלעם אויסגענודעט די נשמה. אַ האָן קרייט דאָרטן פֿון תמיד אַן אומעטיקער, ווי אומעטום; אַ טאַטע, אַ פֿאַרמעגלעכער עקשן, אַ טאַטע איז דאָרטן אומצופֿרידענער פֿון אַלע טאַטעס, אויב ער כאַפט זיך אויף פֿון זיין בייטאָגיקן שלאָף און טרעפֿט, אַז זיין יינגל איז נאָך פֿון נאָך מיטאָג אָן ניט אַוועקגעגאַנגען צוריק אין חדר. ער האָט אַ געלעגערטן צונג.

”בחור, אין חדר אַריין, שרייט ער צו זיין קליינעם פוסט-און-פּאַסניק דעם יינגל, וואָס וועט זיין פֿון דיר דער תכלית?”

נאָר דעם יינגל איז שוין אַזוי לאַנג נימאס דער חדר, דער רבי און די תלמידים, וואָס חזרן אָן אויפֿהער די נאָכפסחדיקע נודנע פרשה חומש; ער שטייט אָנגעשפּאַרט מיט די פלייצעס אָן די געפֿאַרבטע שטאַכעטן, וואָס פֿאַר זיין פֿאַטערס הויז, און איז ביי זיך געפֿאַלן, ‘ער איז אַ פוסט-און-פּאַסניק’, געדענקט ער.

און איבער זיין קאָפּ שעפטשען זיך אַלטע צעוואַקסענע אַקאַציעס, וואָס פֿאַר די פֿענצטער, און האַלטן זיין געדאַנק אונטער:

”פוסט-און-פּאַסניק? – אַוודאי אַ פוסט-און-פּאַסניק.”

ער דרייט זיך אַרונטער הינטערן פֿאַטערס הויז און קוקט, ווי פֿליגן זשומען דאָרטן אַרום אומריינע ערטער. ער בלאַנדזשעט אַוועק איבערן שטעטלס הינטערגעסלעך

איז אָט, אָט דער יינגעלע האָט עס נאָך דעם אויסגעמאָלט אָט די פֿיר בלינדע פֿערד. איצט איז ער דאָך שוין אַ גרויסער, אַ מאָל האָט ער מיט זיין פֿאַטערס קליינע עטלעכע הונדערט רובל געמוזט אַנטלויפֿן פֿון דער היים. נאָר איצט האָט ער זיך שוין אומגעקערט פֿון אויסלאַנד אַ געקרוינטער און באַמאָלט, די בערגיקע שטאָט גרויס-סעטרעניץ באַמאָלט ער, און צייטונגען שרייבן וועגן דעם, און נעסי זאָגט אויך, אַז ער איז אַ גרויסער, גאָר אַ גרויסער :

”פֿאַראַן, זאָגט זי, גליקלעכע מענטשן אויף דער וועלט.”

עמעצער פֿון די אַרומיקע האָט מבֿיניש אַ טייטל געטאָן אויפֿן עקסטן פֿון די פֿיר בלינדע פֿערד, אויפֿן שוואַרצן, וואָס מיטן טיף איינגעפֿאַלענעם רוקן. אַ צווייטער האָט פֿולבלעך אַ שאַר געטאָן מיט די קורצזיכטיקע אויגן איבער די קאָלטענעס, וואָס האָבן דעם פֿערד אַראָפֿגעהאַנגען איבער די בלינדע אויגן און איבער די קלאָען, און האָט אויך אַזוי פֿולבלעך געטאָן אַ ברייטן שמעק צו זיך אין נאָז :

”יידישע פֿערד... ”

דעמאָלט האָט אויך יוסף שור נאָך אַ מאָל אַ קוק געטאָן
אויף דעם בילד; ער האָט פֿון ס'נײַ פֿאַרגעסן, אַז
אַבראַם ראָפּאַפּאַרט איז שוין דאָ אין זאַל נײַטאָ, און פֿון
ס'נײַ בײַ זיך אַראָפּגעפֿאַלן, ער האָט געמוזט מודה זײַן
זיך אַליין:

”אין אַזעלכע זאַכן איז ער שוין לחלוטין ניט קײן בקי.”

וועגן אַזעלכע זאַכן, ווי מ'רעדט דאָ בײַ אַבראַם
ראָפּאַפּאַרט אין הויז, האָט מען שוין קײן מאָל ניט
גערעדט ניט בײַ זײַן פֿאָטער און ניט בײַ זײַנע בײַדע
רײכע מומעס. כּדי צו דערגײן, אין וואָס באַשטייט דער
ויכוח האָט ער זיך איבערגעזעצט אויף אַ נאָענט בענקל
און האָט חסידיש צוגעבויגן דעם אויער. ער האָט
געהערט מיט קאָפּ, נאָר אַרויסגעוויזן האָט זיך, אַז דער
שמועס איז שוין גאָרניט אַזאַ טיפֿער. ס'רעדט מערסטן
טײל דער רויטלעכן סטודענט מיטן געעלטערטן פנים
און מיט די שפּאַגל נײַע קנעפּ, וואָס זיצט שוין דאָ אין
זאַל אַנטקעגן נעסין. פֿריער אַ ביסל האָט מען זיך בײַ
אים דערפֿרעגט וועגן זײַנע אַ פּאָר געדרוקטע אַרטיקלען,
וואָס האָבן אַ שײכות צום ציוניזם, און איצט האָט ער
דאָ ערנסטער, ווי אַלע אַנדערע, טיף געזונקען אין דעם
נידעריקן שטול און האָט בשום אופן ניט געוואָלט
מסכים זײַן מיט נעסין, אַז איר באַקאַנטער, דער יונגער
מאָלער וויינטרויב, איז אַ גרויסער:

”נײַן, זאַל מיר נעסי מוחל זײַן, אַ גרויסער מענטש, האָט
ער אַ פֿלל, איז אַ סובסטאַנץ.”

”אַ סובסטאַנץ?”

דער העברעישער פאָעט, דער שווייגער מיט די געשוואָלענע בייטעלעך אונטער די אויגן, האָט זיך אויף אַ רגע אויפֿגעהערט צו וויגן אין דעם הויכן וויגשטול, וואָס דאָ ביי דער זייט אין ווינקל, און האָט אָנגעשטעלט אַ פֿאַרווונדערט פנים פֿון אַ שטומען. נאָר דער סטודענט האָט זיך אויף אים ניט אומגעקוקט.

”און נאָך איין זאָך, האָט ער געזאָגט, מ'כאַפט אויף אַ שנעק און מ'פויקט וועגן אים.”

דער סטודענט קען פערזענלעך וויינטרויבן. פֿאַר פסח, ווען ער האָט אין פעטערבורג אויסגעהאַלטן איינעם פֿון זיינע לעצטע שווערע עקזאַמענס און האָט זיך אומגעקערט אַהיים, איז ער געפֿאָרן אין איין קופּע מיט זיינער אַ באַקאַנטער, אַן אינטערעסאַנט מיידל, און אין דעם זעלביקן קופּע איז אויך געפֿאָרן אַהיים אָט דער יונגער מאָלער וויינטרויב און האָט אַרויסגעוויזן אַלערליי שטיק פֿון אַ קליינשטעטלדיקן, כלומרשט קלוגיטשקן עם-האַרץ, אַ גוש.

דער סטודענט איז אַזוי ברוגז אויף אַלע פעטערבורגער יידיש-אינטעליגענטע הייזער, וווּ מ'האָט פֿאַר פסח געהאַלטן אין איין ריידן וועגן אָט דעם וויינטרויבן, און אויף אַלע קורסיסטקעס, וואָס זיינען דאָרטן געלאָפֿן אים אָנקוקן. נאר פֿאַר וואָס רעדט ער שוין מיט אַזאַ היץ גלייך אין דעם, וואָס נעסי מיט די צייטונגען לויבן אָט דעם וויינטרויבן, אין דעם אַליין איז שוין דאָ אַ

יוסף שור קוקט אים גלייך אין פנים אַריין און
פֿאַרשטייט עס ניט. און פלוצעם שלאָגט עמעצער איבער
דעם סטודענט די רייד און פֿונעם שמועס ווערן קלאָר
נאָך אייניקע זאַכן:

דער יונגער מאָלער וויינטרויב, ווערט קלאָר, איז איצט
דאָ אין שטאָט; ער קען זיך זייער גוט מיט נעסין און
קומט שוין אָפֿט צוליב איר אַריין אַהער, צו אַבראַם
ראַפּאָפּאָרט אין הויז.

און נאָך איין זאך ווערט קלאָר:

"דאָס, אַז היינט, מיט אים, מיט אָט דעם וויינטרויבן
איז אַוועקגעגאַנגען ערגעץ אויף אַ גאַנצן אָוונט זי –
משהלע לעווינס מיידל."

ביי יוסף שור ווערט דערפֿון ווי פֿאַרשטאַרבן דאָס האַרץ,
סך-הכל אויף איין רגע ווערט עס ווי פֿאַרשטאַרבן און
מער גאָרניט. נאָר באַלד קומט ער צוריק צו זיך און
פֿאַרבייסט קוים-קוים די ליפּן אַזוי ניט צופֿרידן איז ער
שוין מיט זיך אַליין, מיט דעם, וואָס אים אַרט:

"ער, יוסף שור, איז דאָך דאָ אין הויז ניט מער, ווי אַ
גאַסט, ער פֿאַרברענגט דאָ דעם ערשטן מאָל אין לעבן
אַן אָוונט, וואָס קער זיך אָן מיט אים משהלע לעווינס
מיידל?"

און כּדי מער ניט צו טראַכטן וועגן איר, מאַכט ער אָן
אַנשטרענגונגען, בייגט צו נאָך אַ מאָל חסידיש דעם

נאָר ניין, יוסף שור מוז ווידער מאַכן אַן אָנשטרענגונג, כּדי צו דערמאָנען זיך ווי אַזוי איז פֿון אָנהייב אָן געווען די מעשה :

דער סטודענט איז געפֿאָרן אויף פסח אַהיים...

דער סטודענט איז שוין דאָן, אפֿשר, ניט גאָר אָן אַ צופֿאַל אַרויס-געפֿאָרן פֿון פעטערבורג צוזאַמען מיט זיין באַקאַנט מיידל. מעגלעך, אַז פֿאָרן אַרויספֿאָרן האָט ער זי אַפֿילו אָפּגעוואָרט אַ טאָג, צי צוויי. ער זיצט גאָר נאָענט, היימלעך אין קופּע, לעבן מיידל און וויל איר קלאָר מאַכן אייניקע פֿראַגן.

אָך יאָ, דער רויטלעכער סטודענט, געוויס קען ער שוין תמיד עפעס קלאָר מאַכן. און ווער ווייסט אים? מעגלעך, אַז די אייגענע פֿראַגן, וואָס ער וויל דעם מיידל קלאָר מאַכן, האָבן שוין גאָר אַ נאָענט שייכות צו זיינע אַ פאָר געדרוקטע אַרטיקלען וועגן ציוניזם. נאָר דער יונגער בלאַנדער בחור, דער מאָלער וויינטרויב, וואָס טראָגט לאַנגע האָר מיט אַ קורץ סאַמעטן רעקל און זיצט פונקט אַנטקעגן, ער מישט זיך אַלע וויילע אַריין מיט פוסטע דיבורים און לאַזט ניט פֿירן דעם שמועס; ער

"צא, צא, צא! מאַכט ער ליצנות פֿון דעם מיידלס פֿילפֿאַרביקער שאַל, ס'אַר אַ פֿיינע פֿאַרבן..." ער הערט ניט אויף צו קוקן דעם מיידל גלייך אין פנים אַריין, און דערביי האַלט ער אין איין עסן דעם מיידלס שאַקאַלאַד מיט אירע מאַראַנצן און פֿירט זיך, ווי אַ יונגער גליקלעכער פֿלי-זמר, וואָס איז געווינט אויסצונעמען אויף חתונות, און דערציילט דעם מיידל אָן אויפֿהער וועגן זיך.

ער, יואל וויינטרויב, קערט זיך איצט אום נאָך לאַנגע יאָרן צוריק אַהיים, אינעם קליינעם שטעטלע קאַזלאָווע, וואָס לעבן גרויס-סעטרעניץ, קערט ער זיך אום, און דאָרטן אין שטעטלע הייסט ער יואליק, פשוט יואליק. דאָס האָט ער דאָרטן געהאַט אַ טאַטן אַ האַלבן סקווירער חסיד, אַ האַלבן ציוניסט, וואָס האָט זיך סוף-פֿל-סוף אַרויסגעצויגן קיין פּאַלעסטינע און האָט אין קאַזלאָווע פֿאַרקויפֿט זיין ווייס געקאַלכט נגידיש הויז אַ דאָרטיקן פֿאַרמעגלעכן קרעמער. ס'האָט געהאַט אַלטע אַקאַציען-ביימער פֿאַר די אַכטשויביקע געל געפֿאַרבטע פֿענצטער, אָט דאָס הויז, און אין הויף צווישן גראַז האַבן לעבן דעם געוואַקסן דריי גרויסע שפיציכיקע שטיינער. איצט קען עס שוין ער, יואל וויינטרויב, בשום אופן ניט פֿאַרגעסן. אַלטע אַקאַציען-ביימער פֿאַר די פֿענצטער, און אין הויף דריי גרויסע שפיציכיקע שטיינער. אָפֿט מאָל כאַפט ער זיך אויף ביי נאָכט און הייבט זיי אָן מאָלן, אָט די שטיינער. ער געדענקט יעדן קאָרב זייערן, יעדן שטאַפל. און נאָך דעם

"ניין. שעפטשען אים איצט די אַלטע אַקאַציען-ביימער,
האַסט דאָך עפעס אָפגעטאָן, יואליק, ביסט ניט קיין
פוסט-און-פאַסניק."

"איצט פֿאַרט ער אַהין און האָט דעפעשירט דעם
קרעמער, ער וויל ביי אים צוריק אויסקויפֿן דעם
פֿאַטערס הויז."

*

דער סטודענט האָט אַ ביסל איבערגעכאַפט די מאָס, ער
האַט צו לאַנג דערציילט, ווי אַזוי אָט דער וויינטרויב
האַט אַלעמען אין קופּע דערעסן :

"קיין מאָל, האָט ער געטענהט, האָט ער נאָך ניט
געהערט, אַז אַ מענטש זאָל אַזוי פֿיל בעבען און זאָל אַזוי
זיין עם-האַרצותדיק פֿאַרליבט אין זיך אַליין, אין זיין
אייגענעם אָטעם."

נאָר אַרום אים זיינען זיך שוין פֿמעט אַלע געהאַט
צעגאַנגען. דער סטודענט רעדט, נאָר קיינעם גייט עס
שוין מער ניט אָן, קיינער הערט ניט.

יוסף שור קוקט, ווי אומעטיק און עלנט די קינדעריש
גרינגע נעסי איז געבליבן זיצן דאָ ביים קליינעם העליש
רויטן פֿייער, און קיינער גייט צו איר ניט צו. ס'איז שוין
אַפֿילו אַ רחמנות אויף איר צו קוקן.

ס'געדענקט זיך:

אַקערשט נעכטן ביי נאָכט האָט זי זיך, ווי אַ פֿרעמדע,
אַהער אַהיים אומגעקערט.

"ניטע טייערינקער! האָט זי זיך ביים איזוואָשטשיק
געבעטן, טרייב ניט אַזוי גיך."

און איצט זעט זי שוין אויס אַזוי אומגליקלעך דאָ, ביים
פֿאַטער אין הויז, און שווער איז צו וויסן, וועגן וואָס
טראַכט זי: אפֿשר געדענקט זי נאָך אַלץ דעם יונגן
מאָלער וויינטרויבן, זי אַליין האָט דאָך היינטיקן אָוונט
אַזוי פֿיל וועגן אים גערעדט. און אפֿשר, געדענקט זי שוין
ניט מער, ווי איינע אַ טרויעריקע מעשֶׁה וועגן זיך, דער
געהויקערטער סקולפּטאָרין אַליין, אַ מעשֶׁה מיט אַן
אומגליק, וואָס איז זיך שטיל, שטיל פֿאַרלאָפֿן:

"ביי אַ גוואַלדיק רייכן אַדיר, אַ טאַטן, איז געבוירן
געוואָרן אַ קינד, אַ פשוט יידיש קבצניש קינד..."

פֿדי אַרויסצווייזן איר זיין וואַרעם געפֿיל, טוט זיך יוסף
שור צו איר אַ בייג און פֿאַרפֿירט מיט איר אַ שמועס:

”ס’איז אינטערעסאַנט צו וויסן, וויפל איז ער אַלט, אָט
דער מאָלער וויינטרויב?”

”וויפל איז ער אַלט?”

איבער זיין קול טוען ביי דער פֿאַרטראַכטער נעסין אַ
ציטער די לאַנגע, לאַנגע וויעס, און אין אירע קרומלעכע
אויגן פֿאַרשטאַרקט זיך די שטענדיקע גוטמוטיקייט
מיטן געבעט.

”וויפל איז וויינטרויב אַלט? איך ווייס ניט, זאָגט זי,
טייערינקער, ער איז נאָך אַ יונגער, גאָר אַ יונגער.”

און ווידער זינקט זי אין עפעס איין, אָט די נעסי, און
פֿאַרטראַכט זיך. איצט איז איר שוין יוסף שור אַזוי
דאַנקבאַר, וואָס זי האָט אים געזאָגט ‘טייערינקער’.

”נו, און זי? פֿרעגט ער ביי איר, זי איז דאָך אויך אַ
סקולפטאָרין; פֿאַר וואָס זשע דערציילט זי גאָרניט וועגן
איר אייגענער אַרבעט?”

נעסי האַלט שוין, אַ פנים, פֿון זיך אַפֿילו קיין פיצל ניט.

”אָך, זאָגט זי, ניין, טייערינקער. איך בין דאָך ניט מער,
ווי אַ פשוטער בעל-מלאכה, איך ווייס עס זייער גוט.”

זי באַליידיקט זיך ניט אויף זיינע פֿראַגן, זי רעדט מיט
אים אַזוי ווייך, ווי מיט אירן אַ גלייכן. פֿון
דאַנקבאַרקייט וואָלט ער איצט פֿאַרגעסן, וואָס מיט
אים איז היינטיקן אָוונט געשען, ער וואָלט מיט איר נאָך
אַ ביסל געזעסן און וואָלט ביי איר געפֿרעגט:

”פֿאַר וואָס?... פֿאַר וואָס מיינט זי אַזוי?”

נאָר אַרום און אַרום זיינען זיך שוין כמעט אַלע
פֿונאַנדערגעגאַנגען, און די שעה איז שוין אויך געווען אַ
שפּעטע.

ס'האַבן זיך געזעגנט די לעצטע געסט.

*

אין דרויסן לעבן דער פֿאַראַדטיר זיינען געשטאַנען דער
העברעישער פּאָעט מיטן רויטלעכן סטודענט און האָבן
גערעדט צווישן זיך אַ סך היימישער און פּראָסטער, ווי
אין זאַל; זיי האָבן געקלערט ערגעץ אַריינגיין. אויף אים,
יוסף שור, האָבן זיי זיך אויך דאָ ניט אומגעקוקט און
האַבן אים ניט באַמערקט, גלייך פֿאַרביי זיי גייט דורך אַ
קאַץ. וואָס האָבן זיי געקענט וועגן אים קלערן? וואָס
האַט מען בכלל וועגן זיין היינטיקן פֿאַרברענגען געקענט
קלערן, ביי אַבראַם ראַפּאַפּאָרט אין הויז? דער עיקר איז
געווען, וואָס מ'האַט דאָרטן וועגן אים גאָרנישט ניט
געקלערט. יוסף שור האַט דערפֿילט אין זיך אַ טיפֿן
קאַנוואַלסיוון ווייטיק פֿון באַליידיקונג און איז
אָועקגעגאַנגען ווייטער.

אויפֿן ראָג פֿון דער שטילער און רייכער גאַס, ניט ווייט
פֿונעם הויך אויפֿגעהאַנגענעם עלעקטרישן לאַמטערן,
האַט ער באַגעגנט משהלע לעווינס מיטן יונגן
מאָלער וויינטרויבן, וואָס פֿירט זי אָפּ אַהיים. ס'איז
געווען אַ רגע, ווען זיי האָבן זיך אויסגעגלייכט, און זי
האַט אויף אים אַ קוק געטאָן גאָר פֿון דער נאָענט, גלייך
זי וואָלט זיך מיט אַ מאָל דערמאַנען, וווּ זי האַט אים

יוסף שור האָט דעמאָלט נאָך אַ מאָל דערזען אירע
 אויגן, בלויז קלוגע אויגן, וואָס ווילן זיך אָן עפעס
 דערמאָנען, בשעת זיי קוקן זיך אין אים איין און אַ מויל
 אַ שטרענג געשלאָסנס, אַ גלייכע ליניע, וואָס דערמאָנט
 שטאַרק אָן עפעס און איז אַזוי נאָענט, אייגן. יוסף שור
 האָט ניט געדענקט זיין מוטער. ער איז אַלט געווען פֿיר
 יאָר, בשעת זי איז געשטאַרבן, נאָר ווער ווייסט?
 מעגלעך, אַז ביי זיין מוטער איז געווען פונקט אַזאַ מויל
 און דערפֿאַר האָט צו דעם אַזוי שטאַרק געצויגן. ער
 האָט דערפֿילט, ווי ביי אים האָט זיך מיט אַ מאָל ווי
 אונטערגעבראַכן דאָס האַרץ, נאָר ער האָט נאָך אַלץ ניט
 געוויסט, צי זי האָט אים דערקענט, צי ניין. און פלוצעם
 האָט זיך אין אים פֿאַרשטאַרקט דער גאווהדיקער בן-
 יחיד, וואָס איז אויסגעוואַקסן אין גרויס-סעטרעניץ ביי
 איציק-מאיר שור אינעם אָפגעשלאָסענעם מיוחסדיקן
 הויז, דאָרטן אין גרויס-סעטרעניץ האָט ער זיך
 יעדנפֿאַלס ניט געפֿילט אַזוי געפֿאַלן און צונישט, ווי אין
 אַט דעם איצטיקן מאָמענט. דאָרטן האָט ער נאָך
 פֿאַרמאָגט צוויי אייגענע גיירשנטע הייזער און די גרויסע
 גיירשנטע מיל זיינע...

הינטער זיינע פלייצעס האָט נאָך געלאַכט דער יונגער
 מאָלער ווינטרויב. ער האָט עפעס דערציילט דעם
 שיינעם מיידל, וועלכע ער באַגלייט אַהיים און האָט
 געלאַכט מיט גרויס הנאה. נאָר יוסף שורן איז עס שוין
 אַזוי ווינציק אָנגעגאַנגען. ער איז געגאַנגען מיט גיכע

”אַךְ יאָ, די גרויסע אייגענע מיל, זי איז נאָך אויך עפעס
ווערט.”

באַרבעט און צוגעגרייט פֿון נח מילער, לעאָנאַרד
פראַגער, מירל שיינהויט-הירשאַן און רפֿאל פֿינקל.

Copyright © 2001 Noyekh Miller and Leonard Prager
All rights reserved